

İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARINA DESTEK VERİLMESİ

G R E T A
Avrupa Konseyi
İnsan Ticaretine
Karşı Eylem
Uzmanlar Grubu

**GRETA'nın Faaliyetlerine Dair 8. Genel
Raporun Tematik Bölümü**
(1 Ocak - 31 Aralık 2018 dönemini kapsar)

Bu çeviri Avrupa Birliği
ile ortaklaşa finanse
edilmiştir

İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARINA DESTEK VERİLMESİ

G R E T A
Avrupa Konseyi
İnsan Ticaretine Karşı Eylem
Uzmanlar Grubu

GRETA'nın Faaliyetlerine Dair 8. Genel Raporun Tematik
Bölümü

İngilizce baskı:
Assistance to Victims of Human Trafficking

Bu çeviri, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından ortaklaşa finanse edilen "Türkiye'deki Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Hakları Açısından Korunmasının Güçlendirilmesi" eyleminin fonlarını kullanarak hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Metnin bütünlüğünün korunması, yapılan alıntının bağlam dışı kullanılmaması, eksik bilgi verilmemesi veya metnin niteliği, kapsamı veya bağlamı açısından okuyucunun yanlış yönlendirilmemesi kaydıyla ve ticari amaca yönelik olarak kullanılmaması şartıyla (500 kelimeye kadar) alıntı yapılabilir. Kaynak metin "© Avrupa Konseyi, 2021" ibaresi ile birlikte mutlaka belirtilmelidir. Belgenin tamamının ya da belirli kısımlarının çoğaltılması/çevirisi ile ilgili diğer her türlü talep için Avrupa Konseyi İletişim Müdürlüğü ile irtibata geçilmelidir (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int).

Bu belge ile ilgili diğer yazışmalar için Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Sekreterliği (GRETA), Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00 E-mail: Horizontal.Facility@coe.int ile irtibata geçilmelidir.

Kapak Resmi: Shutterstock

© Avrupa Konseyi, Temmuz 2021. Tüm hakları saklıdır. Lisans sahibi belirli koşullar altında Avrupa Birliği'dir.

İçindekiler

YÖNETİCİ ÖZETİ	5
GİRİŞ	9
İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARINA SAĞLANAN DESTEĞİN HUKUKİ TEMELİ	10
KOŞULSUZ DESTEK	13
MAĞDURA YÖNELİK DESTEĞİN TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU	15
UYGUN VE GÜVENLİ BARINMA İMKÂNI	16
GEÇİM İMKÂNI	24
TIBBİ DESTEK	25
DANIŞMANLIK, BİLGİLENDİRME VE HUKUKİ DESTEK	28
PSİKOLOJİK DESTEK	31
SOSYAL VE EKONOMİK OLARAK TOPLUMA (YENİDEN) KAZANDIRMA	32
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ	38
SONUÇ	43

İnsan ticareti mağdurlarına destek verilmesi

Yönetici özeti

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi uyarınca, Üye Devletlerin, mağdurların güvenlik ve koruma ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, mağdurların fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak toparlanmalarına yardımcı olacak tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu tedbirler, sömürünün şekline ve sömürünün gerçekleştiği ülkeye bakılmaksızın, ülkeler arasında veya ülke içinde yürütülen insan ticareti faaliyetlerine maruz kalan (kadınlar, erkekler ve çocuklar da dâhil olmak üzere) tüm mağdurlar için ayırım gözetmeksizin uygulanır.

Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden 10 yıl sonra, GRETA tarafından yürütülen izleme çalışmaları, mağdurların ihtiyaçlarına göre uyarlanmış destek tedbirlerinin alınmasıyla ilgili olarak, hâlen devam eden ve ciddi boşlukların söz konusu olduğunu göstermektedir. GRETA, Mayıs 2019'da yayımlanan 8. Genel Raporundaki tematik bir bölümü, insan ticareti mağdurlarına destek verilmesi konusuna ayırmaya karar vermiştir.

GRETA, insan tacirlerine karşı açılan davalarda mağdurları tanıklık yapmak için yeterli bir süre varış ülkelerinde kalmaya teşvik etmek için, insan ticareti mağdurlarına zamanında destek verilmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. İnsan ticareti mağdurlarına, insan tacirlerine karşı yürütülen cezai kovuşturmalara müdahil olma ve istemeleri hâlinde tazminat alma imkânı tanınmalıdır. Ayrıca, mağdura yönelik destekle ilgili iyileştirme tedbirleri kapsamında, insan ticareti mağdurlarının ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanmasını sağlamak için, bu mağdurlarla istişare içerisinde olunmalıdır.

GRETA, öncelikli varış ülkelerinde, ülkenin vatandaşı olan mağdurlara destek sağlanmasının hukuki temeli ve bununla ilgili finansman bakımından boşluklar olabileceğini kaydetmiştir. Bunun aksine, öncelikli menşe ülkelerde ise, yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarına destek sağlanması konusunda boşluklar bulunabilmektedir. GRETA, hangi yasal yaklaşımın benimsendiğine bakılmaksızın, tüm insan ticareti mağdurlarına ayırım gözetmeden destek verilmesi ve bu amaç için

gerekli finansmanın sağlanması konusunda Tarafların pozitif yükümlülüğe sahip olduğunu vurgulamıştır.

Tarafların çoğunda, kişinin mağdura yönelik destek sistemine kabul edilmesi için, bir cezai soruşturma bulunması şart değildir. Bununla birlikte, GRETA, insan ticareti mağdurlarına verilecek desteğin (mağdurlar ile kolluk kuvvetleri arasında resmî bir bağlantı olmasa dahi) söz konusu mağdurların kolluk kuvvetleriyle iş birliği yapmasına bağlı olduğuna dair göstergeler bulunması nedeniyle endişe duymaktadır. GRETA, mağdurun polis/savcılık ile iş birliği yapmaya hazır ya da yeterliliği olup olmadığına bakılmaksızın destek verilmesini sağlamaları yönünde çeşitli ülkelerin yetkili makamlarına tavsiyelerde bulunmuştur.

İnsan ticaretinin toplumsal cinsiyete dayalı doğası nedeniyle, birçok ülkede, insan ticaretiyle mücadele politikaları ve uygulamaları, kadınlara ve kız çocuklarına odaklanmaktadır. Barınma merkezleri de dâhil olmak üzere çoğu destek hizmeti, başta cinsel istismara maruz kalanlar olmak üzere, kadın mağdurların ihtiyaçlarına göre tasarlanmakta ve bu ihtiyaçlara uygun hâle getirilmektedir. Bununla birlikte, diğer istismar türlerine maruz kalan kadın mağdurlara destek vermek için yeterli kaynak ayrılmamaktadır. Çocuklar için söz konusu olan ikincil mağduriyet riskleri göz önüne alındığında, çocuk sahibi kadınların durumu özellikle zor olabilmektedir.

Emek sömürsü amaçlı insan ticareti vakalarının çoğalması nedeniyle, Sözleşmeye Taraf Devletlerde insan ticaretinden mağdur olan erkeklerin sayısı artmaktadır. Yapılan değerlendirmenin ikinci turunda, insan ticareti mağduru erkeklerle destek verilmesi ile ilgili olarak bazı ülkelerde kaydedilen birtakım gelişmelere ışık tutulmuştur. Bununla birlikte, insan ticareti mağduru erkeklerle yönelik destek projeleri gözle görülür şekilde az sayıdadır.

GRETA, kadın ve erkek mağdurların ihtiyaçlarının genellikle birbirinden farklı olduğunu kaydetmiş ve mağdurların maruz kaldıkları sömürünün şekli de dikkate alınarak, bu mağdurlara sunulan destek tedbirlerinde, mağdurların özel ihtiyaçlarının hesaba katılması gerektiğini belirtmiştir. Savunmasız durumdaki kadınlara barınma imkânı sağlanırken, tanımadıkları erkeklerle veya tesadüfen tanıştıkları kişilerle aynı yerde kalmamaları sağlanmalıdır. Uluslararası düzeydeki en iyi uygulamalar, cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinden mağdur olan kişilerin, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım izlenerek, özel barınma merkezlerinde barındırılması gerektiğini göstermektedir.

GRETA'nın değerlendirme raporlarında, insan ticareti mağdurları için güvenli ve uygun barınma imkânlarının yetersiz olduğuna işaret edilmektedir. Mağdura yönelik destek hizmetleriyle ilgili boşluklar arasında, genellikle; özel barınma merkezlerinin yetersizliği, barınma merkezinde sınırlı sayıda yer bulunması, ülkenin farklı yerlerindeki barınma imkânlarının ve hizmetlerin eşit bir şekilde sunulmaması, destek ihtiyacı devam eden mağdurlar için uzun vadeli seçeneklerin olmaması ve finansman yetersizlikleri bulunmaktadır.

Bazı ülkelerde insan ticareti mağdurları için özel olarak kurulmuş barınma merkezleri

bulunurken, diğer ülkelerde, aile içi şiddet mağdurlarına yönelik barınma merkezlerinde veya kriz merkezlerinde destek sağlanmaktadır. GRETA, insan ticareti mağdurları ve aile içi şiddet mağdurları için farklı yaklaşımların benimsenmesinin önemini vurgulamıştır.

İnsan ticareti mağduru çocuklara yönelik özel barınma merkezlerinin bulunmaması, Sözleşmenin Taraflarının çoğunda karşılaşılan ortak bir sorundur ve GRETA, çocuk mağdurlar için uygun barınma imkânları sağlanması için yetkili makamlara çağrıda bulunmuştur. Özel tesislerin bulunmaması veya uzman çocuk esirgeme kurumlarında yeterince yer olmaması nedeniyle, insan ticareti mağdurları bazı durumlarda idari gözetim merkezlerine yerleştirilmektedir. GRETA, çocukların herhangi bir şekilde idari gözetim altına alınmasının yalnızca son çare olarak kullanılması ve idari gözetim süresinin mümkün olduğunca kısa tutulması gerektiğini vurgulamıştır.

Birçok mağdur insan tacirlerinin elinden kurtulduktan sonra maddi geçim imkânlarını tamamen kaybettiğinden, maddi destek vasıtasıyla mağdurlara geçim imkânı sağlanması amaçlanmaktadır. Özellikle zihinsel veya fiziksel engelli olan veya yaşa ya da cinsiyete dayalı ayrımcılığa uğrayan, geçimlerini sağlamak için mücadele eden insan ticareti mağdurlarının maruz kaldıkları sömürü riski oldukça yüksektir.

Sömürüye veya şiddete maruz kalmış insan ticareti mağdurları için genellikle tıbbi destek gerekmektedir. Destek kapsamında, mağdurların isterlerse yasal işlem başlatabilmeleri için, şiddete ilişkin kanıtların toplanmasına imkân sağlanabilir. Kimlik tespit işlemleri devam ederken, uyuşu veya yasal statüsünden bağımsız olarak, tüm insan ticareti mağdurlarına acil tıbbi tedavi sağlanması güvence altına alınmalıdır. Sözleşme kapsamındaki tam tıbbi destek, yalnızca Tarafın topraklarında yasal olarak ikamet eden, yeterli imkânlarla sahip olmayan ve bu tür bir desteğe ihtiyaç duyan mağdurlar için öngörülmüştür. GRETA, bazı ülkelerde, mağdurların acil tıbbi bakıma erişebilmelerinin sağlanması veya mevcut erişimin iyileştirilmesi yönünde tavsiyelerde bulunmuştur.

GRETA, genel olarak, çocuklar da dâhil olmak üzere insan ticareti mağdurları için; mağdurların yasal hakları ve yükümlülükleri, faydalanılabilecek sosyal yardım ve hizmetler ve bunlara nasıl erişilebilecekleri ve insan ticareti mağduru olarak tanınmanın beraberinde getirdiği sonuçlar hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulduğunu kaydetmiştir. Kolluk kuvvetleri, kanunen mecbur olsalar dahi, mağdurlara haklarını her zaman gerektiği gibi açıklamamaktadırlar. Bu özellikle toplanma ve düşünme süresi verilmesi ve mahremiyet ve güvenliğin korunması haklarıyla ilgilidir.

GRETA'nın raporları, bir kişinin insan ticareti mağduru olduğuna kanaat getirmek için makul gerekçeler olduğu tespit edilir edilmez (kişi tarafından resmî bir beyanda bulunulmadan ve/veya kişi yetkili makamlarla iş birliği yapıp yapmayacağına karar vermeden önce) kendisine bir avukat atanmasının getirdiği faydaları vurgulamaktadır. Hukuki desteğe erken aşamada erişilebilmesi, mağdurların tazminat ve telafi için hukuk davası açabilmeleri bakımından da önemlidir. Uygulamada, mağdurlar, uzman adli yardıma erişmek bakımından büyük ölçüde

STK'lere bağımlıdırlar. Diğer taraftan STK'ler ise, hukuki destek için finansman sağlamaya gönüllü olan bağıışçılara veya ücretsiz çalışmaya gönüllü olan avukatlara bağımlıdırlar.

Birçok mağdur, sömürü amaçlı olarak getirildikleri ülkenin dilini konuşamamakta veya çok az konuşmaktadır. Mağdurların dil bilmemeleri, daha fazla izole olmalarına yol açmakta olup, haklarını aramalarını engelleyen faktörlerden biridir. İhtiyaç duyulduğunda yazılı ve sözlü çeviri hizmetlerinin sağlanması, adalete erişimin bir ön koşulu olan haklara erişimin garanti altına alınmasına yönelik temel bir tedbirdir.

İnsan ticareti mağdurlarına kanunen hak sahibi oldukları destek tedbirleri paketi kapsamında psikolojik desteğe erişim sağlanması öngörülse de, bu desteğin fiilen sağlanması söz konusu olduğunda, birçok ülkede, psikiyatrik ve psikososyal desteğe erişimde gecikmeler yaşanması veya travmayla baş edebilecek yeterli sayıda psikoterapist bulunmaması gibi boşluklar söz konusu olmaktadır.

İnsan ticareti sürecindeki deneyimlerine bağılı olarak, bazı insan ticareti mağdurları ülkelerine ve menşe ailelerine/topluluklarına geri dönebilirken, diğerleri yeni ülkelere veya topluluklara entegre olmak durumunda kalmaktadırlar. Bazı durumlarda, güvenlik ve emniyetle ilgili endişelerin veya insani kaygıların devam etmesi nedeniyle, gönüllü olursa dahi geri dönüş mümkün olmayacaktır; bu nedenle Devletler, geri dönüşü alternatif (hem kısa hem de uzun vadeli) çözümler sunma kapasitesine sahip olmalıdırlar. Sözleşme uyarınca, Taraf Devletlerin, ülkede yasalara uygun bir şekilde kalmakta olan insan ticareti mağdurlarının iş gücü piyasasına, eğitime ve mesleki eğitime erişimini sağlamaları gerekmektedir.

GRETA, ülke değerlendirme raporunda, mesleki eğitim ve iş gücü piyasasına erişimin kolaylaştırılması da dâhil olmak üzere, uzun vadeli desteğe ve mağdurların topluma (yeniden) kazandırılmasını kolaylaştıracak tedbirlere duyulan ihtiyacı vurgulamıştır. GRETA, mağdurların topluma (yeniden) kazandırılması ile ilgili mevcut programların uzun vadeli etkisinin sistematik olarak izlenmediğini belirtmiştir. Aynı zamanda, GRETA, bazı ülkelerdeki bazı umut verici uygulamaların da altını çizmiştir. Ayrıca GRETA, insan ticareti mağdurları için uygun iş fırsatları yaratmak amacıyla, kamu-özel ortaklıklarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır.

Aile veya uzman kurum tarafından çocuğun güvenliğinin, korunmasının, uzun vadeli bakımının ve topluma yeniden kazandırılmasının sağlanacağına dair hiçbir garanti yoksa, çocuklar menşe ülkelerine geri gönderilmemelidir. Kendi aileleri veya aynı topluluk içerisinde gelen kişiler eliyle insan ticareti mağduru olabilecek çocuklara özgü savunmasızlık hâli, çocukların toparlanmalarını ve topluma (yeniden) kazandırılmalarını sağlamak için ek tedbirler alınmasını gerektirmektedir.

Sözleşme, insan ticareti mağdurlarına destek sağlanması da dâhil olmak üzere Sözleşmenin amaçlarının yerine getirilmesinde, sivil toplum kuruluşlarının rolünü açıkça kabul etmektedir. Çoğu ülke, mağdurlara destek sağlayan uzman STK'lerle kurumsal bir iş birliği tesis etmiştir. Bazı ülkelerde, insan ticareti mağdurlarına yönelik hizmetler, kamu ihaleleri yoluyla seçilen veya belirli ruhsatlandırma prosedürlerine

tabi olan STK'lere devredilmiştir. Desteğin STK'ler da dâhil olmak üzere farklı hizmet sağlayıcılar tarafından verilmesi hâlinde, ulusal makamlar; hizmet sağlayıcının kim olduğuna ve mağdurun nerede kaldığına bakılmaksızın, ülke genelinde insan ticareti mağdurları için asgari standartların garanti altına alındığından ve bu standartların sürdürülmesi için yeterli finansmanın sağlandığından emin olmalıdır. Ayrıca, kalite standartlarına uygunluk sağlandığı, etkili bir denetim mekanizmasıyla denetlenmelidir.

Son olarak GRETA, bazı ülkelerde STK'lerin faaliyetleri ve finansmanına yönelik düzenlemelerin, STK'lerin insan ticareti mağdurlarına destek verme kabiliyetleri önünde bir engel teşkil edebileceğinden ve sonuç olarak, Sözleşmenin amacına ulaşmak amacıyla yetkili makamlar ve sivil toplum arasında stratejik ortaklıklar kurulmasını engelleyebileceğinden endişe duymaktadır

İnsan tacirlerinin elinden kurtulan mağdurlar genellikle kendilerini son derece güvensiz ve savunmasız bir durumda bulurlar. İnsan ticareti mağdurları, maruz kaldıkları psikolojik travmaya ve fiziksel yaralanmalara ek olarak, herhangi bir geçim imkânına sahip olmayabilirler, ana vatanlarına dönmeleri için gerekli belgelere ve kaynaklara sahip olmayan düzensiz göçmen statüsünde olabilirler ve kendilerine veya ailelerine karşı misilleme yapılmasından korkabilirler. Sözleşme uyarınca, Tarafların, mağdurların güvenlik ve koruma ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda toparlanmalarına yardımcı olacak tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu tedbirler, Sözleşmenin 3. maddesi uyarınca, sömürünün şekline ve sömürünün gerçekleştiği ülkeye bakılmaksızın, ülkeler arasında veya ülke içinde yürütülen insan ticareti faaliyetlerine maruz kalan (kadınlar, erkekler ve çocuklar da dâhil olmak üzere) tüm mağdurlar için ayırım gözetmeksizin uygulanır.¹

Destek hizmetleri, savunmasız durumdaki kişilerin ve çocukların özel ihtiyaçları dikkate alınarak, rızaya dayalı olarak ve bilgilendirme yapılarak sağlanmalıdır. Sözleşmenin 12. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında, Taraf Devletlerin, insan ticareti mağduru olduklarına “kanaat getirmek için makul gerekçeler” bulunan kişilere (bir başka deyişle mağdurun kimlik tespit işlemleri tamamlanmadan önce) sağlaması gereken destek tedbirleri belirtilmektedir. Bu tedbirler, Sözleşmenin 13. maddesinde öngörülen, herhangi bir oturma izni verilmesinden önceki en az 30 günlük toparlanma ve düşünme süresi boyunca düzensiz bir durumda olan yabancı mağdurlar için de uygulanır.

Tedbirlerin amacı, “fiziksel, psikolojik ve sosyal toparlanma süreçlerinde mağdurlara yardımcı olmak”tır. Bu nedenle, yetkili makamlar, bu amacın özel niteliğini göz önünde bulundurarak, söz konusu destek tedbirleri için düzenlemeler yapmalıdır. Sözleşmede, kanunla güvence altına alınması gereken ve asgari olarak; mağdurların geçimlerini sağlayabilecekleri (uygun ve güvenli barınma imkânları, psikolojik ve maddi destek da dâhil olmak üzere) yaşam standartlarını, acil tıbbi tedaviye erişimi, yazılı ve sözlü çeviri hizmetlerini, danışmanlık ve bilgilendirme hizmetlerini, suçlulara yönelik cezai kovuşturma sırasında mağdurların haklarının temsil edilmesine yönelik desteği ve çocuklar için eğitime erişimi içeren, asgari destek tedbirleri listesi öngörülmektedir. Taraflar, ek destek tedbirleri sağlamakta serbesttirler.² Sözleşmedeki destek tedbirleri, ilgili diğer insan hakları belgeleri ve kılavuzları ile birlikte okunmalıdır.³

Sözleşmenin mağdur merkezli yaklaşımı ancak, tüm mağdurların (kimlik tespitini

¹ Bkz. Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 146.

² Bkz. Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 150-151.

³ Örneğin, UNHCR, Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler: Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin 1A(2) maddesinin ve/veya Sözleşmeye ilişkin 1967 Protokolü’nün insan ticareti mağdurları ya da insan ticareti mağduru olma riski taşıyan kişilere uygulanması, BM Belg. HCR/GIP/06/07 (7 Nisan 2006) 9 [22]; BM Genel Kurulu, Nüfuzun Kötüye Kullanılması ve Suç Mağdurları için Temel Adalet İlkeleri Bildirgesi, BM Belg. A/RES/40/34 (29 Kasım 1985).

yapan kurum hangisi olursa olsun) desteğe erişebilmelerini ve ihtiyaçlarının etkin bir şekilde karşılanmasını sağlamak amacıyla çeşitli resmî aktörlerinin ve sivil toplum aktörlerinin koordineli bir çalışma gerçekleştirdiği, bir Ulusal Yönlendirme Mekanizması çerçevesindeki gibi, çok kurumlu bir iş birliği ile sağlanabilir.

İnsan ticareti mağduru kişilerin toparlanmasını ve topluma yeniden kazandırılmasını sağlamak ve diğer yanda insan tacirleri ile bağlantılarını koparmaya teşvik edebilmek için, bu kişilere zamanında ve etkili destek verilmesi önemlidir. Desteğin sağlanmasında yaşanacak gecikmeler ve kısıtlamalar, mağdurları, insan ticareti ve sömürüye karşı daha savunmasız hâle getirmektedir. GRETA, insan tacirlerine karşı açılan davalarda mağdurların tanıklık yapabilmek üzere yeterli bir süre boyunca varış ülkelerinde kalmaya teşvik edilebilmeleri için, insan ticareti mağdurlarına zamanında destek verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına, insan tacirlerine karşı yürütülen cezai kovuşturmalara müdahil olma ve istemeleri hâlinde tazminat alma imkânı tanınmalıdır. Ayrıca, mağdurlara yönelik destekle ilgili iyileştirme tedbirleri kapsamında, insan ticareti mağdurlarının ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanmasını sağlamak için, bu mağdurlarla istişare içerisinde olunmalıdır.

İnsan ticareti mağdurlarına sağlanan desteğin hukuki temeli

Sözleşmenin 12. maddesi kapsamındaki yükümlülükler; menşe ülke, varış ülkesi veya transit ülke olup olmadıklarına bakılmaksızın, topraklarında insan ticareti mağdurlarının bulunduğu tüm Taraf Devletler için eşit şekilde geçerlidir.

GRETA tarafından değerlendirmeye tabi tutulan ülkelerin çoğunda, insan ticareti mağdurlarına sağlanan desteğin hukuki temeli, insan ticaretiyle mücadele için çıkarılmış özel bir kanuna (örneğin Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Kıbrıs, Gürcistan, Lüksemburg, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Ukrayna) ya da genel sosyal destek mevzuatına (örneğin Letonya, Hollanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Sırbistan, İsveç) dayanmaktadır. Öncelikli varış ülkelerinde, insan ticareti mağdurlarına sağlanan desteğin hukuki temeli, yabancılar veya uluslararası koruma mevzuatıdır (örneğin, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, Portekiz). Bazı ülkelerde destek; kurumlar arası iş birliği anlaşmaları, muhtıralar veya Ulusal Yönlendirme Mekanizmasını oluşturan protokoller temelinde sağlanmaktadır (örneğin, Arnavutluk, Hırvatistan, Karadağ, İspanya).

Çocuklarla ilgili olarak, ulusal çocuk koruma mevzuatı, insan ticareti riski altındaki ve insan ticareti mağduru çocuklar da dâhil olmak üzere genellikle tüm çocuklar için geçerlidir. Mevzuat, insan ticareti mağduru çocuklar gibi özellikle savunmasız grupların yetkili makamlarca koruma altına alınmasını şart koşmaktadır. Ayrıca, yabancı uyruklu çocukların; eğitim hizmetlerinden, sağlık hizmetlerinden, sosyal hizmetlerden ve temel sosyal yardımlardan, ülke vatandaşı olan çocuklarla aynı koşullar altında yararlanma haklarına dair düzenlemeler içermektedir.

GRETA, öncelikli varış ülkelerinde, ülkenin vatandaşı olan mağdurlara destek sağlanmasının hukuki temeli ve bununla ilgili finansman bakımından boşluklar olabileceğini kaydetmiştir. Bunun tersi şekilde, öncelikli menşe ülkelerde, yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarına destek sağlanması konusunda boşluklar bulunabilmektedir. GRETA, hangi yasal yaklaşımın benimsendiğine bakılmaksızın, tüm insan ticareti mağdurlarına ayırım gözetmeden destek verilmesi ve bu amaç için gerekli finansmanın sağlanması konusunda Tarafların pozitif yükümlülüğe sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Örnek vermek gerekirse, **Moldova Cumhuriyetinde**, insan ticareti mağdurlarına sağlanan destek, İnsan Ticaretiyle Mücadele Kanunu ile düzenlenmekte ve Çalışma, Sosyal Koruma ve Aile Bakanlığı tarafından sağlanan asgari bir destek paketi kapsamında sunulan fiziksel, psikolojik ve sosyal toparlanma tedbirlerini kapsamaktadır. Aynı zamanda güvenli barınma imkânlarını, danışmanlık ve bilgilendirme desteğini, mahkeme işlemleri sürecinde temsil hizmetini ve çocuklar için eğitime erişim sağlanmasını içermektedir. Mağdura yönelik destek, devlet tarafından idare edilen uzman merkezler tarafından sağlanmaktadır.

30 Aralık 2015 tarihli ve 898 sayılı Hükûmet Kararı ile, insan ticareti mağdurlarına destek verilmesinden ve söz konusu mağdurların koruma altına alınmasından sorumlu hizmet birimleri için asgari kalite standartları onaylanmıştır. Ulusal Yönlendirme Sistemi dâhilinde, bölgesel multidisipliner ekiplerce yapılan çalışmalara dair Yönetmelik (28 Mart 2014 tarih ve 228 sayılı Hükûmet Kararı), mağdurlara sağlanan destekle ilgili olarak, bu ekiplere katkı sağlayan kuruluşların rollerini ve sorumluluklarını açıklığa kavuşturmuştur.

Polonya'daki Sosyal Destek Kanunu uyarınca insan ticareti mağdurlarının hak sahibi olduğu destekler arasında, tıbbi ve psikolojik desteğe erişim, iki ila sekiz ay süreyle barınma imkânı, hukuki destek, sosyal destek ve mali destek bulunmaktadır. 2006 yılında, insan ticareti mağduru olması muhtemel yabancı uyruklu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, İnsan Ticareti Mağdurlarının/Tanıklarının Desteklenmesi ve Korunması Programı oluşturulmuştur. Bu program, İnsan Ticareti Mağduru Polonya Vatandaşları ve Yabancı Uyruklu Kişiler için Ulusal Danışmanlık ve Müdahale Merkezi tarafından uygulanmakta ve İçişleri Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir. Program kapsamında barınma imkânı, tıbbi ve psikolojik destek, hukuki destek, cezai kovuşturma aşamasında destek ve gönüllü geri dönüş için destek sunulmaktadır.

İspanya'da, İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunmasına Dair Çerçeve Protokolü, Ekim 2011'de imzalanmıştır. Hem AB vatandaşlarını hem de üçüncü ülke vatandaşlarını kapsayacak şekilde, insan ticareti mağduru yetişkinlerin ve çocuklarının teşhisi, kimlik tespitlerinin yapılması, yönlendirilmesi ve bunlara destek ve koruma sağlanmasına yönelik prosedürleri belirlemektedir. Destek alma hakkı, istisna olmaksızın tüm mağdurlara tanınmakta ve yabancı uyruklu mağdurlara, İspanya'da oturma iznine sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın destek alma hakkı tanınmaktadır. Destek kapsamında uygun ve güvenli barınma imkânı, maddi destek, psikolojik destek, tıbbi destek, tercüme hizmetleri ve hukuki danışmanlık sağlanmaktadır. Mağdurlar, kendi

rızalarıyla, sosyal destek sağlayan bölgesel veya yerel hizmet birimlerine ya da insan ticareti mağdurlarına destek sağlama konusunda akredite olmuş deneyimli kuruluşlara yönlendirilmektedir. Bununla birlikte GRETA, İspanya ve diğer AB vatandaşlarının, Göç ve Göçmenlik Genel Sekreterliği tarafından üçüncü ülke vatandaşı mağdurlara sağlanan kaynaklardan yararlanamamasından ve cinsel sömürü dışındaki amaçlara yönelik insan ticareti mağdurlarına destek vermek için kullanılacak kaynakların yetersiz olmasından endişe duymuştur.

GRETA, bazı ülkelerde desteğe erişimin (ayrımcılık yapmama ilkesini ihlal edecek şekilde) mağdurların uyruğuna bağlı olmasından endişe duymuştur.

Bosna Hersek'te, ülke vatandaşı olan mağdurlar ve yabancı uyruklu mağdurlar için farklı yasal hükümler bulunmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına destek sağlanmasına yönelik sistem, "Bosna Hersek vatandaşı olan mağdurların korunmasına ilişkin kurallar" ve "Yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin kural kitabı" ile düzenlenmektedir. Mağdurlar cezai kovuşturma sürecinde güvenli barınma imkânlarına erişim, tıbbi destek alma, haklarıyla ilgili bilgilere erişim ve hukuki destek alma haklarına sahiptir. Bununla birlikte, yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarıyla ilgili olarak, 2016 yılında yürürlüğe konulan gözden geçirilmiş "Yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin kural kitabı", söz konusu mağdurların haklarına bazı kısıtlamalar getirmiştir. Bu kısıtlamalar uyarınca, sadece barınma merkezlerine yerleştirilen yabancı uyruklu mağdurlar destek alma hakkına sahiptirler ve bu mağdurlar, yalnızca acil tıbbi bakıma erişebilmektedirler. Barınma merkezlerine yerleştirilen mağdurların, cezai kovuşturma veya diğer işlemler sırasında haklarından yararlanabilmeleri için adli yardım alma hakkına sahip olmasını öngören Kural Kitabının bir önceki sürümünün aksine, gözden geçirilmiş Kural Kitabı, barınma merkezlerine yerleştirilen mağdurların yalnızca statüleriyle ilgili konularda adli yardım alma hakkına sahip olmasını öngörmektedir. Olumlu bir gelişme olarak, psikolojik destek alma hakkı, yabancı uyruklu mağdurların sahip olduğu haklara dâhil edilmiştir.

Fransa'da, yabancı uyruklu kişilerin ülkeye giriş ve ülkede kalışlarını ve iltica hakkını düzenleyen Kanun (CESEDA) uyarınca insan ticareti mağdurlarına destek sağlanmaktadır. Başta Romanya ve Bulgaristan'dan gelen çok sayıda mağdur olmak üzere, AB/AEA ülkelerinden gelen mağdurlar için uzman desteğine ve barınma imkânına erişim konusu sorunludur. Eylül 2016'da tutarı 535,17 Avro olan "aktif dayanışma geliri" ödeneğini (*revenue de solidarité active* - RSA), yalnızca 25 yaşın üzerindeki mağdurlar (yalnızca son üç yıl içerisinde iki yıl çalışmış olan, 18 ila 25 yaşındaki kişiler) talep edebilmektedir.

İrlanda'da, insan ticareti mağduru olduğundan şüphelenilen kişilerin koruma ve destek talebinde bulunabilecekleri net bir hukuki temel bulunmamaktadır. İdari Göçmenlik Düzenlemelerinin 4. paragrafı uyarınca, "insan ticareti mağduru şüphelisi olduğu tespit edilen bir AEA ülkesi vatandaşı, bu alan dışındaki bir ülkenin vatandaşı olan bir kişiye kıyasla daha kötü muamele edilmeyecektir." Ancak insan ticareti mağduru olan AEA ülkesi vatandaşları, kadın sığınma evleri de dâhil olmak üzere İrlanda'daki mutlak ikamet yerleri temelinde şartlı olarak sunulan sosyal refah

haklarını ve diğer haklarını kullanırken zorluklarla karşılaşmaktadır ve bu nedenle, bu kişilerin seçenekleri, sığınmacı merkezleri veya gönüllü geri dönüşler ile sınırlıdır. GRETA; İrlanda ve AEA ülkesi vatandaşlarına resmî olarak insan ticareti mağduru statüsü verilmemesine dair uygulamanın, bu kişilerin uzman desteğinden mahrum kalmasına neden olabileceğinden endişe duymuş ve İrlandalı yetkilileri, mağdurların uyruğuna veya göçmenlik statüsüne bakılmaksızın, Sözleşmenin 10. ve 12. maddelerinde belirtildiği üzere, insan ticareti mağduru olması muhtemel kişilere destek ve koruma sağlanmasına dair yasal hakları yürürlüğe koymaya davet etmiştir.

Romanya'da, 678/2001 sayılı İnsan Ticareti ile Mücadele Kanunu'nun 38/1 maddesi, AB/AEA vatandaşı olan insan ticareti mağdurlarına yönelik koruma ve destek tedbirlerinin, Romanyalı mağdurlara sunulanlarla aynı olacağını hükme bağlamıştır. Bu hükümler, üçüncü ülke vatandaşları için geçerli değildir. Yabancı uyruklu insan ticareti mağdurları, durumlarının düzensiz olması nedeniyle, düşünme süresi boyunca idari gözetime tabi tutulmaksızın barınma imkânına erişim hakkına sahiptir. Barınma imkânı, idari gözetim merkezlerinde bulunan ve insan ticareti mağdurlarının idari gözetim altındaki yabancı uyruklulardan ayrı tutulduğu özel tesislerden oluşmaktadır ve bu imkânın sağlanması için, Romanya Göç Müfettişliği Genel Müdürünün onayı gereklidir. Bu merkezler çoğunlukla düzensiz göçmenlere barınma imkânı sağlamak için kullanıldığından, kapalı bir rejime sahiptirler. İnsan ticareti mağdurları için ayrı tesisler bulunmadığından, bu mağdurlar, idari gözetim koşullarından farklı olmayan koşullar altında tutulmaktadırlar.⁴

GRETA, **Slovak Cumhuriyeti**'nde, bazı yasal belgelerde insan ticareti mağdurları ile ilgili parça parça hükümler bulunmasına rağmen, mağdurların destek alma haklarının herhangi bir yasayla düzenlenmediğini kaydetmiştir. Bu, insan ticareti mağdurlarının koruma ve destek talebinde bulunabilecekleri net bir hukuki temel bulunmadığı anlamına gelmektedir. GRETA, yetkili makamlardan, mağdurun soruşturma sürecinde iş birliği yapıp yapmadığına veya mağdurun uyruğuna ya da göçmenlik statüsüne bakılmaksızın, Sözleşmenin 10. ve 12. maddelerinde belirtildiği üzere insan ticareti mağdurlarına destek sağlanmasına dair yasal hakları yürürlüğe koymalarını talep etmiştir.

Koşulsuz destek

Sözleşmenin 12. maddesinin 6. fıkrası uyarınca, Taraflardan her biri, mağdura verilecek desteğin, mağdurun tanıklık yapmaya istekli olması veya başka şekilde soruşturma ve cezai kovuşturmalarda yetkili makamlarla iş birliği yapması şartına bağlı olmaksızın sağlanması için gerekli mevzuat düzenlemelerini ve diğer tedbirleri yürürlüğe koymayı kabul eder. Sözleşmeye ilişkin Açıklayıcı Raporun 170. paragrafında, birçok ülkenin kanunlarında, talep edilmesi hâlinde tanıklık yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Sözleşmenin 12. maddesinin 6. fıkrası, başta ilgili suçların soruşturulması ve kovuşturulması sürecinde yürütülen faaliyetler

⁴ Associatia Pro Refugiu, *İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin haklarının hukuki analizi: Romanya* (2015), sayfa 53.

olmak üzere, yetkili makamlar tarafından yurt içinde gerçekleştirilen işlemlerin herhangi bir aşamasında gerçekleştirilen faaliyetlere engel olmaz. Dolayısıyla, hiç kimse, yasal olarak gerekli olduğunda tanıklık etmeyi reddederken 6. fıkrayı gerekçe gösteremez.

Taraflardan çoğunda, kişinin mağdura yönelik destek sistemine kabul edilmesi için, bir cezai soruşturma bulunması şart değildir. Bununla birlikte, GRETA, insan ticareti mağdurlarına verilecek desteğin (mağdurlar ile kolluk kuvvetleri arasında resmî bir bağlantı olmasa dahi) söz konusu mağdurların kolluk kuvvetleriyle iş birliği yapmasına bağlı olduğuna dair göstergeler bulunması nedeniyle endişe duymaktadır. GRETA, mağdurun polis/savcılık ile iş birliği yapmaya hazır ya da yeterliliği olup olmadığına bakılmaksızın destek verilmesini sağlamaları yönünde çeşitli ülkelerin yetkili makamlarına tavsiyelerde bulunmuştur.

Bosna Hersek'te, destek sağlanması, mağdurun olayla ilgili ihbarda bulunmaya ve tanıklık yapmaya istekli olmasına bağlıdır.⁵ Ayrıca, uygulamada, Devlet tarafından finanse edilen destek programına erişilebilmesi için, olayın kayıtlara "insan ticareti" olarak geçmesi gereklidir.⁶ Aksi durumda, mağdur, yalnızca STK'nin varsa diğer finansman kaynaklarından destek alabilmektedir.

Lüksemburg'da, yetkili makamlar, insan ticareti mağdurlarına yönelik desteğin, soruşturma ve kovuşturma ile iş birliği yapılmasına bağlı olmadığını belirtmişlerdir. Ancak GRETA tarafından kaydedildiği üzere, 8 Mayıs 2009 tarihli İnsan Ticareti Mağdurlarına Destek Sağlanması ve İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun'un 1. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, destek tedbirleri, kişinin insan ticareti mağduru olduğuna dair delillerin polis tarafından elde edildiği gün başlamaktadır. Bu, mağdurların polisle görüşmek istememesi durumunda, destek tedbirlerinden yararlanamayacakları anlamına gelmektedir. Yol haritasında, bir mağdurun (tehlike, tehdit ve korku gibi) özel durumu nedeniyle polisle görüşmeyi reddetmesi durumunda, destek hizmetleri kapsamında en fazla bir ay süreyle psikososyal destek sağlanabileceği belirtilmektedir. GRETA, yetkili makamları, destek sağlanması için polisle iş birliği şartı koşmamaya ve mağdur olduğu olası, varsayılan ve tespit edilen tüm kişileri uzman destek hizmetlerine sistematik olarak yönlendirmeye çağırıştır.

GRETA, **Romanya** ile ilgili raporunda, bir mağdurun bir devlet barınma merkezinde kalma süresinin; mağdurun fiili ihtiyaçlarına ve topluma yeniden kazandırma ve kendi kendine yeterli olma düzeyine yönelik bir değerlendirmeden ziyade, ceza takibatının süresine bağlı görüldüğünü kaydetmiştir. İnsan ticareti mağdurları, barınma merkezlerinde 90 güne kadar kalabilmektedirler. Bu süre, adli makamların talebi üzerine, il meclisi tarafından en fazla altı ay süreyle veya ceza takibatı tamamlanıncaya kadar uzatılabilir. Uygulamada, mağdurlar, barınma merkezlerinin hizmetlerinden

⁵ Bkz. IFS-Emmaus, *Bosna Hersek 2015 İnsan Ticareti Raporu* (2016), sayfa 36.

⁶ Bkz. Liliana Sorrentino, *Bosna Hersek'te İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Yönlendirme Mekanizmalarının Değerlendirilmesi* (2016), sayfa 26.

yararlanmak için adli makamlarla iş birliği yapmak durumundadırlar. İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Ajansı (ANITP) tarafından 2011-2014 dönemi için sağlanan istatistiklere göre, insan ticareti mağduru olduğu tespit edilen kişilerin %95'inden fazlası, savcılık ile iş birliği yapmıştır. GRETA, Romanya makamlarına, yasa kapsamında öngörülen destek tedbirlerinin, uygulamada mağdurların kolluk kuvvetleriyle iş birliği yapma istekliliğine bağlı olarak uygulanmaması konusunda çağrıda bulunmuştur.

Sözleşmenin 14. maddesi, Tarafların geçici oturma izni vermek için iş birliği yapma şartı koymasına imkân tanımaktadır ve bu durum, bazı durumlarda yabancı uyruklu mağdurların desteğe koşulsuz erişimini engellemektedir. **Avusturya**'da, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilere destek vermek üzere yetkili makamlarca finanse edilen bir sivil toplum kuruluşu olan LEFÖ-IBF tarafından bu amaçla verilen destek koşulsuz olup, herhangi bir cezai takibat başlamadan önce verilmeye başlanmaktadır ve mağdurun duruşmada tanıklık yapma istekliliğine bağlı değildir. Destek, hem polis tarafından resmî olarak teşhis edilen mağdurlara hem de resmî olarak kimliği tespit edilmemiş, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilere verilmektedir. İnsan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilere, LEFÖ-IBF tarafından ücretsiz ve koşulsuz destek sağlanmaktadır; bununla birlikte, bu kişiler, yasal bir ikamet statüsüne sahip değildirler ve ülkeyi terk etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu, insan ticaretine maruz kalmış kişilere koşulsuz destek, güvenlik ve koruma sağlanması gerekliliğine yönelik standartları ve muhtemel insan ticareti vakalarını önleme kabiliyetini zayıflatmaktadır.

Danimarka'da, Yabancılar Kanunu'nun 33(14) maddesi uyarınca, düzensiz ikamet statüsüne sahip insan ticareti mağdurlarına, ülkeyi terk etmeleri için 30 günlük bir süre tanınmaktadır. Bu süre, kişinin menşe ülkesine dönmeye hazırlanma sürecinde iş birliği yapmayı kabul etmesi durumunda uzatılabilmektedir. 2013 yılında Yabancılar Kanunu'nda yapılan değişikliklerin ardından, 100 günlük azami kalış süresi, 120 güne uzatılmıştır. Bu süre zarfında, insan ticareti mağdurlarına, geri dönüşlerine hazırlanmaları amacıyla çeşitli destek tedbirleri sunulmaktadır. Uygulamada, insan ticareti mağdurlarına Danimarka'da oturma izni verildiği durumlar son derece nadir görülmektedir. Bu, mağdurların yetkili makamlarla iş birliği yapma istekliliğini önemli ölçüde azaltmaktadır. GRETA, Sözleşmenin temelini oluşturan mağdur merkezli yaklaşımın tam olarak uygulanmasını sağlamak ve gelecekte insan ticareti faaliyetlerinin tekrar gerçekleştirilmesini önlemek amacıyla, insan ticareti mağdurlarına oturma izni verilmesine yönelik sistemin uygulamasının Danimarka makamları tarafından gözden geçirilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Hollanda'da, Hollanda uyruklu ve AB ülkesi uyruklu mağdurların yanı sıra ülkede yasal ikameti bulunan üçüncü ülke vatandaşları, soruşturma ve kovuşturma sürecinde iş birliği yapıp yapmadıklarına bakılmaksızın, her türlü destek ve yardıma erişebilmektedir. Yasal ikamete sahip olmayan mağdurlara, insan ticareti faaliyetinin polise bildirilmesi ve fail hakkında cezai soruşturma başlatılması koşuluyla, toparlanma ve düşünme süresi sonrasında belirli bir süre için ikamet izni verilebilmektedir. Böylece, insan ticareti mağduru üçüncü ülke vatandaşlarının büyük bir kısmına toparlanma ve düşünme süresi sonrasında verilen destek, yine bir ceza soruşturmasının yürütülmesine bağlı hâle getirilmiş olmaktadır. Sivil toplum

temsilcileri, GRETA'ya, insan ticareti mağdurlarının cezai kovuşturmayaya katılamayacak düzeyde travma geçirmiş olduklarına dair STK'ler tarafından yapılan değerlendirmelerin yetkili makamlarca her zaman kabul edilmediğini ifade etmişlerdir. Soruşturma veya ceza takibatı kapsamında iş birliği yapmaları için geçici oturma izni verilen, insan ticareti mağduru üçüncü ülke vatandaşlarının iş birliği yapmaya son vermeleri inde bu kişilere verilen oturma izinleri geri alınmakta ve mağdurlar, destek ve yardıma erişimlerini kaybetmektedirler. Hollandalı yetkililere göre, uygulamada, verilen destek hemen kesilmemekte ve üçüncü ülke vatandaşları, ceza takibatı sona erdikten sonra, insani gerekçelerle daimî oturma izni başvurusunda bulunabilmektedirler. Yine de GRETA, Hollandalı yetkilileri, yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarına sağlanan desteğin, yürütülen soruşturma veya kovuşturmalarla bağlı olmamasını sağlamaya çağırmıştır.

Slovenya'da, soruşturmada iş birliği yapmayan, düzensiz ikamet statüsüne sahip insan ticareti mağdurları, kriz barınma merkezlerinde 30 güne kadar kalabilmektedirler, ancak bu süreden sonra devlet tarafından finanse edilen destekten yararlanamamaktadırlar. Söz konusu üçüncü ülke vatandaşlarının 90 güne kadar Slovenya'da kalmalarına izin verilmektedir. Ljubljana Şehri Belediyesinden gelen bağış ve fonların yardımıyla, Society Ključ gibi STK'ler tarafından bu mağdurlara destek vermektedir, ancak mevcut finansman, insan ticareti mağdurlarının uzun vadeli toparlanma süreci için yeterli değildir. GRETA, Slovenya makamlarını, insan ticareti mağdurlarına sağlanacak desteğin, soruşturma ve ceza takibatında iş birliği yapılmasına bağlı olmamasını ve mağdurların kişisel ihtiyaçlarına dayalı olarak belirlenmesini sağlamaya çağırmıştır.

2016 yılında, İsveç'te, İsveç İnsan Ticaretiyle Mücadele Sivil Toplum Platformu tarafından uygulanan Ulusal Destek Programı (NSP) adlı bir proje, CABS tarafından finanse edilmeye başlanmıştır. Bu proje kapsamında, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilere destek verilmekte ve söz konusu kişilerin, polis tarafından resmî olarak tespit edilmesi şartı bulunmamaktadır. NSP bütçesi kapsamında, insan ticareti mağdurlarına 30 gün süreyle destek verilebilmektedir. Bu süre, mağdur olduğu varsayılan kişilerin polise ihbarda bulunmak suretiyle resmî olarak mağdur statüsü kazanmak istemediği veya (örneğin sömürü fiilinin İsveç'e gelmeden önce gerçekleşmiş olması nedeniyle) resmî mağdur statüsü alamadığı durumlarda, 90 gün daha uzatılabilmektedir. İnsan ticareti mağduru olan kişiye destek vermek amacıyla NSP fonlarının kullanılabilmesi için, akredite edilmiş bir hizmet sağlayıcısı tarafından, söz konusu kişinin insan ticareti mağduru olduğunun resmî olmayan bir şekilde tespit edilmesi amacıyla NSP'ye başvurusu gerekmektedir. 2016 yılından itibaren, İsveç İnsan Ticaretiyle Mücadele Sivil Toplum Platformu, müdahalelerin nitelikli bir şekilde gerçekleştirilmesini temin etmek amacıyla, ortak olarak geliştirilen kılavuzlar ve yapılandırılmış değerlendirme şablonları kullanarak hizmet sağlayıcıların sertifikasyonunu sağlamaktadır. NSP tarafından verilen destek, Sosyal Hizmetler tarafından verilen desteği tamamlayıcı niteliktedir ve kişiye özel olarak uyarlanmalıdır. NSP programı kapsamında sertifikasyon almış yedi barınma merkezi bulunmakta ve üç barınma merkezi, sertifikasyon açısından incelenmektedir.

Mağdura yönelik desteğin toplumsal cinsiyet boyutu

Sözleşmenin 17. maddesi uyarınca, her bir Taraf, destek alma hakkı da dâhil olmak üzere, mağdurların haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik tedbirleri uygularken, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi amaçlayacak ve bu tedbirlerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesine sürecinde toplumsal cinsiyet kavramına yaygın şekilde yer verilmesi yaklaşımına başvuracaktır.

17. maddenin amacı, mevcut verilere göre insan ticareti mağduru olduğu tespit edilen kişilerin çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ve birçok toplumda, yoksulluk ve marjinalleşmeye yol açan, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın, bu kişilerin, insan ticareti ağları tarafından hedef alınma riskini artırabileceği gerçeğine dikkat çekmektir. İnsan ticareti, cinsel sömürü amacıyla yapıldığında, genel olarak kadınları etkilemektedir. Kadınlar ayrıca zorla çalıştırma, evde hizmetkârlık yaptırma, zorla evlendirme, zorla dilencilik yaptırma veya zorla suç işlettirme gibi başka amaçlarla da insan ticaretine maruz kalmaktadır. Kadınlar ve kız çocukları genellikle, yoksulluktan, ayrımcılıktan ve istihdama, eğitim fırsatlarına ve diğer kaynaklara erişimlerini engelleyen faktörlerden orantısız bir şekilde etkilendikleri için hedef alınmaktadırlar. Bu nedenle, önleme ve koruma tedbirlerinin toplumsal cinsiyet boyutu kapsamında bu risklerin tespit edilmesi ve insan ticareti mağdurlarının, sosyal içerme ve topluma yeniden kazandırma tedbirlerinin tasarım ve uygulama sürecine dâhil edilmesi son derece önemlidir.⁷

İnsan ticaretinin toplumsal cinsiyete dayalı doğası nedeniyle, birçok ülkede, insan ticaretiyle mücadele politikaları ve uygulamaları, kadınlara ve kız çocuklarına odaklanmaktadır. Barınma merkezleri de dâhil olmak üzere çoğu destek hizmeti, başta cinsel istismara maruz kalanlar olmak üzere, kadın mağdurların ihtiyaçlarına göre tasarlanmakta ve bu ihtiyaçlara uygun hâle getirilmektedir. GRETA (örneğin Fransa ve İspanya gibi) bazı ülkelerde, cinsel sömürü mağduru kadınlara ve kız çocuklarına yönelik destek ve topluma yeniden kazandırma programları için ayrılan kaynakların artırılmasını memnuniyetle karşılamıştır. Ancak diğer istismar türlerine maruz kalan kadın mağdurlara destek vermek için yeterli kaynak mevcut değildir. Çocuklar için söz konusu olan ikincil mağduriyet riskleri göz önüne alındığında, çocuk sahibi kadınların durumu özellikle zor olabilmektedir.

Emek sömürüsü amaçlı insan ticareti vakalarının çoğalması nedeniyle, Sözleşmeye Taraf Devletlerde insan ticaretinden mağdur olan erkeklerin sayısı artmaktadır. Ancak insan ticareti mağduru erkeklerle yönelik destek projeleri gözle görülür şekilde az sayıdadır. GRETA'nın 7. Genel Raporu'nda belirtildiği gibi, emek sömürüsü amaçlı insan ticareti mağdurlarına sağlanan destek, bu mağdurların çoğunu erkeklerin oluşturduğu gerçeğiyle bağlantılı niteliklere sahiptir. Bu erkeklerin sömürüye karşı savunmasız oldukları tespit edilemeyebilmekte veya bu erkekler, insan ticareti mağduru olarak tanınmayabilmektedirler. Erkeklerin ve erkek çocuklarının mağdur

⁷ Bkz. Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 210.

olma potansiyeline dikkat çeken hedefli programlar ve daha fazla farkındalık yaratmaya yönelik faaliyetler, bu mağdurların tespit edilmesi ve desteğe yönlendirilmesi için kritik öneme sahiptir. Mağdurların anlayabildikleri dilde haklarına dair bilgi edinmeleri, ayrıca nitelikli bir tercüme hizmeti ile hukuki destek alabilmeleri, mağdurların güvenini kazanmak, durumlarını anlamalarına yardımcı olmak ve soruşturma ve kovuşturmanın başarısını arttırmak bakımından büyük önem taşımaktadır.⁸

Uygun ve güvenli barınma imkânı

Sözleşme uyarınca, Taraflar, mağdurun güvenlik ve koruma ihtiyaçlarını dikkate almalıdır (12. maddenin 2. fıkrası). Açıklayıcı Raporda, mağdurların ihtiyaçlarının; yaş veya toplumsal cinsiyet gibi kişisel koşullarına veya maruz kaldıkları sömürünün türü, menşe ülkeleri, maruz kalınan şiddetin türü ve derecesi, ailelerinden ve kültürlerinden tecrit edilmeleri nedeniyle yaşadıkları mağduriyet, yerel dile olan hâkimiyetleri ve maddi-mali kaynakları gibi durumlara bağlı olarak büyük ölçüde değişiklik gösterebileceği belirtilmektedir. Bu nedenle, mağdurların güvenliğinin tam olarak dikkate alındığı tedbirlerin sağlanması son derece önemlidir. Örneğin, sağlanan herhangi bir barınma yerinin adresi gizli tutulmalı ve barınma yeri, insan tacirlerinin mağdurları tekrar ele geçirme girişimlerine karşı korunmalıdır.⁹

Uygun barınma imkânının türü, mağdurun kişisel koşullarına bağlıdır; örneğin, mağdur sokakta kalıyor olabilir veya hâlihazırda barınma imkânlarına sahip olabilir. Mağdurun barınma imkânına sahip olması durumda, barınma imkânının uygun olduğundan ve herhangi bir güvenlik sorunu bulunmadığından emin olunması gerekecektir. İnsan ticareti söz konusu olduğunda, özel olarak korunan barınma merkezlerinin kullanılması uygundur. Bu merkezler, bazı ülkelerde hâlihazırda kullanılmaya başlanmıştır. İnsan ticareti mağdurlarına destek verilmesiyle ilgili sorunlarla ilgilenen nitelikli personele sahip bu tür barınma merkezleri, 24 saat boyunca mağdurlar için kabul hizmeti sağlamak ve acil durumlara müdahale edebilmektedirler. Bu tür barınma merkezlerinin amacı, mağdurlara kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam sunmak, yardım etmek ve istikrar sağlamaktır. Barınma merkezlerinin sağladığı koruma ve yardım, mağdurların tekrar kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bazı ülkelerde insan ticareti mağdurları için özel olarak kurulmuş barınma merkezleri bulunurken, diğer ülkelerde, aile içi şiddet mağdurlarına yönelik barınma merkezlerinde veya kriz merkezlerinde destek sağlanmaktadır. GRETA, insan ticareti mağdurları ve aile içi şiddet mağdurları için farklı yaklaşımların benimsenmesinin önemini vurgulamıştır. Çoğu ülkede, bu mağdurlar, aynı barınma merkezlerinde veya kriz merkezlerinde barındırılmaktadır.

GRETA ayrıca, kadın ve erkek mağdurların ihtiyaçlarının genellikle birbirinden farklı

⁸ Bkz. GRETA'nın Faaliyetlerine Dair 7. Genel Rapor (2018), paragraf 178.

⁹ Bkz. Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 164.

olduğunu kaydetmiş ve mağdurların maruz kaldıkları sömürünün şekli de dikkate alınarak, bu mağdurlara sunulan destek tedbirlerinde, mağdurların özel ihtiyaçlarının hesaba katılması gerektiğini belirtmektedir. Savunmasız durumdaki kadınlara barınma imkânı sağlanırken, tanımadıkları erkeklerle veya tesadüfen tanıştıkları kişilerle yerde kalmamaları sağlanmalıdır. Uluslararası düzeydeki en iyi uygulamalar, cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinden mağdur olan kişilerin, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım izlenerek, özel barınma merkezlerinde barındırılması gerektiğini göstermektedir. Genel olarak, uyruklarına bakılmaksızın tüm mağdurlara, göçmenlik sisteminden ayrı olan ve maruz kaldıkları istismar türüne uygun bir ortamda barınma imkânı sağlanması önerilir.

Mağdurlara, devlet veya belediye bünyesindeki sosyal hizmet birimleri tarafından yönetilen barınma merkezlerinde veya kriz merkezlerinde barınma imkânı sağlanmalıdır. Bu imkân, devlet makamlarından veya yerel makamlardan en azından bir miktar finansman alan hizmet sağlayıcılar (genellikle sivil toplum kuruluşları) tarafından da sağlanabilir. Sözleşmeye ilişkin Açıklayıcı Raporun 149. fıkrasında belirtildiği gibi, Taraflar, Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinin yerine getirilmesinden sorumlu olmaya devam ederler ve özellikle kabul, koruma ve destek hizmetlerinin yeterli düzeyde ve zamanında finanse edilmesini sağlayarak, mağdurların hak ettikleri desteği almalarını sağlamak için gerekli adımları atmalıdırlar. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik barınma merkezlerinin STK'ler tarafından idare edildiği ülkelerde, GRETA, mağdurlara verilen desteğin kalite kontrollerine ve periyodik değerlendirmeye tabi tutulmak suretiyle sürekliliğini temin etmek için sürdürülebilir finansman sağlanmasının önemini vurgulamıştır.

GRETA, insan ticareti mağdurlarının dolaşım özgürlüğünün kısıtlandığı durumlardan endişe duymaktadır. GRETA, bazı barınma merkezlerine yapılan ziyaretler sırasında, mağdurların kişisel özgürlüklerinin aşırı derecede kısıtlandığı ve mahremiyetlerine saygısızlık gösterildiği durumlarla karşılaşmıştır. GRETA, insan ticareti mağdurları ile çalışan personelin, mağdurların kişisel verilerine ve mağdurların mahremiyetinin gizliliğine saygı gösterilmesi gerekliliği ile ilgili farkındalıklarının artırılmasına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. İnsan ticareti mağdurlarının kişisel özgürlüğünün herhangi bir şekilde kısıtlanması, daima söz konusu kısıtlamanın hedefleriyle orantılı olmalıdır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, GRETA'nın değerlendirme raporlarında, insan ticareti mağdurları için güvenli ve uygun barınma imkânlarının yetersiz olduğuna işaret edilmektedir. Mağdura yönelik destek hizmetleriyle ilgili boşluklar arasında, genellikle; özel barınma merkezlerinin yetersizliği, barınma merkezinde sınırlı sayıda yer bulunması, ülkenin farklı yerlerindeki barınma imkânlarının ve hizmetlerin eşit bir şekilde sunulmaması, destek ihtiyacı devam eden mağdurlar için uzun vadeli seçeneklerin olmaması ve finansman yetersizlikleri bulunmaktadır.

Belçika'da, 18 Nisan 2013 tarihli Kraliyet Kararnamesi uyarınca (sırasıyla Brüksel, Anvers ve Liège'de bulunan Pag-Asa, Payoke ve Sürya isimli) üç STK'ye, insan ticareti mağdurlarına resmî destek sağlayıcısı statüsü verilmiştir. Bu STK'ler; toplumsal cinsiyet, sömürünün türü, uyruk veya göçmenlik statüsüne ve mağdurların tespit edildiği yere bakılmaksızın, insan ticareti mağduru tüm yetişkinler için alanında uzman ve güvenli kabul merkezleri işletmektedirler. Bazı durumlarda, mağdurlara, özel bir kabul merkezinde (ortalama olarak altı aya kadar) kaldıktan sonra veya ihtiyaçlarına bağlı olarak doğrudan, geçiş amaçlı apartman dairelerinde veya diğer barınma merkezlerinde barınma imkânı sunulmaktadır. Her merkezde, eğitimciler, kriminologlar ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan multidisipliner bir ekip bulunmaktadır. Merkezler, barınma imkânına ek olarak, adli yardım, psikososyal destek ve tıbbi destek de sağlamaktadır. Ancak bu üç özel merkezin faaliyetlerinin finanse edilmesine dair herhangi bir yasal hüküm bulunmamaktadır. GRETA, bu üç özel merkezin finansman koşullarının kötüleşmesinden endişe duymuş ve bu merkezlerin herhangi bir engel olmaksızın faaliyetlerine devam edebilmeleri için finansman sağlanması ve Sözleşmenin 12. maddesinde öngörülen tüm destek tedbirlerinin sağlanması için Belçika makamlarına çağrıda bulunmuştur.

Fransa'da, 45 barınma ve topluma yeniden kazandırma merkezi (CHRS) ve kabul tesisleri ile 23 uzman STK'yı bir araya getiren bir ağ olan Ac.Sé ulusal güvenli kabul sistemi çerçevesinde, insan ticareti mağdurları için barınma imkânı sağlanmaktadır. Ac.Sé; Adalet Bakanlığı, Aile İşleri, Çocuk ve Kadın Hakları Bakanlığı ve Paris Şehri tarafından ALC isimli STK ile birlikte imzalanan bir anlaşma yoluyla finanse edilmektedir. Ac.Sé sistemi kapsamında, toplamda 70 kişilik yer sağlanmaktadır. 2016-2018 döneminde yıllık finansman tutarı 220.000 Avro olmuştur. Uygulamada, uyruk veya cinsiyet ayrımı yapılmaksızın mağdurlara destek sağlanmaktadır ve bu destek, mağdurların polisle iş birliği yapmaya istekli olmasına veya göçmenlik statüsüne bağlı değildir. Bununla birlikte Ac.Sé sisteminde yoğunluk yaşanmaktadır ve bu da bekleme sürelerine neden olmaktadır. Ayrıca, bazı yabancı mağdurların idari durumunun belirsiz olması, düzensiz durumdaki kişilere yer tahsisi yapılamayan CHRS departmanlarına erişimde sorun yaratabilmektedir.

Moldova Cumhuriyeti'nde mağdura yönelik destek, devlet tarafından idare edilen uzman merkezler tarafından sağlanmaktadır. GRETA tarafından ikinci değerlendirmenin yapıldığı tarihte, insan ticareti mağdurlarına ve insan ticareti mağduru olması muhtemel kişilere destek ve koruma sağlanan, toplamda 146 kişilik yere sahip yedi merkez bulunmaktaydı; buna göre, ilk değerlendirmeye kıyasla, yer sayısında yaklaşık iki kat artış olmuştur. Kişinev'deki merkez doğrudan Devlet bütçesinden finanse edilirken, geri kalan altı merkez, yerel bütçeler yoluyla Devlet tarafından finanse edilmektedir. 2014 yılında, bu merkezlerin işletilmesi için yaklaşık 6,8 milyon Moldova leyi (yaklaşık 340.000 avro) harcanmıştır. Ancak bu finansman yalnızca personel maaşlarını ve merkezlerin bakım ve işletme maliyetlerini karşılamak

için yeterli olmuştur. Bu nedenle, merkezlerin düzgün bir şekilde işletilebilmeleri için, harici bağışçıların desteğine ihtiyaç duyulmuştur.

Romanya'da, bir kural olarak, barınma merkezlerinde yalnızca aynı ilden gelen mağdurlara barınma imkânı sağlanmaktadır. Bunun nedeni, İnsan Ticaretiyle Mücadele Kanunu uyarınca barınma merkezlerinin merkezi düzeyde finanse edilmesi yerine iller tarafından finanse edilmesinin öngörülmesi ve özellikle devam eden finansman eksiklikleri dikkate alındığında, çoğu ilin, diğer idari bölgelerden gelen mağdurlar için ödeme yapmaya istekli olmamalarıdır. Bazı durumlarda, mağdurun işe alınmasında ve/veya maruz kaldığı sömürde suç ortağı olan kişilerin yaşayabileceği yerlerden uzak bir yerde barındırılması gerekebileceğinden, GRETA, insan ticareti mağdurları için uygun barınma yeri seçilirken, önceki ikamet yerinden ziyade, risk değerlendirmesinin baz alınmasını önermektedir.

İrlanda'da, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişiler için özel barınma merkezleri bulunmamaktadır. Esas işlevi sığınma başvuruları işleme konulurken sığınmacılara uygun barınma imkânı ve destek sağlamak olan Kabul ve Entegrasyon Ajansı (RIA) aracılığıyla, bu kişilere tam pansiyon barınma imkânı ve yan hizmetler sağlanmaktadır. RIA, İrlanda genelinde bazı sığınmacı barınma merkezleri işletmekte olup, bu merkezlerin idaresi, ihale yoluyla şirketlere verilmektedir. Merkezde kalan kişilerin idari gözetim altında tutulmaması bakımından, bu merkezler, "açık tip" olarak nitelendirilebilirler. Merkezlerin biri hariç tamamı, aileler ile bekâr kadın ve erkeklerin birlikte kaldığı, "karma tip" merkezlerdir. GRETA, bu merkezlerin insan ticareti mağdurları için uygun bir ortam sağlamadığını vurgulamıştır. Erkeklerin ve kadınların karma şekilde barındırılması, savunmasız durumdaki kadınları cinsel tacize, istismara ve sömürüye maruz bırakabilir. Mahremiyetin korunması sorunu bulunmaktadır; mağdurlar odalarını başka kişilerle paylaşmakta ve bu kişilerin sayısı 3'e kadar çıkabilmektedir. Özel yükleniciler tarafından istihdam edilen personelin yanı sıra ziyaret eden sağlık personeli, insan ticareti mağdurlarının durumuna ve ihtiyaçlarına duyarlı olmayıp, genellikle insan ticareti mağdurlarının kim olduğunun farkında değildirler, bu da kişiye özel bir yaklaşım uygulanmasında zorluklar yaratmaktadır. Dahası, RIA merkezlerinin adresleri bilindiğinden, tacirlerin mağdurlarla iletişim kurma olasılığı söz konusudur ve bu da mağdurları daha fazla sıkıntıya sokabilmektedir. Ayrıca, RIA'nın dağıtım politikası, insan ticareti mağdurlarının, kendilerine kapsamlı hizmetler ve destek sağlayan STK'lerden uzak kalmalarına neden olmaktadır. GRETA, İrlanda makamlarına; cinsiyete duyarlı, uygun ve güvenli barınma imkânı sağlamak ve mağdurlara özel uzman hizmetleri sunmak amacıyla, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilere sığınmacı barınma merkezlerinde barınma imkânı sağlanmasına dair politikayı öncelikli olarak gözden geçirme çağrısında bulunmuştur. İlk adım olarak, yetkili makamlar tarafından, eğitimli ve özel personele sahip uzman bir barınma merkezi kurularak, pilot uygulama yapılmalıdır. Bu uygulama, mağdurlara daha iyi destek ve koruma sağlanmasının yanı sıra, soruşturma bakımından da faydalı olacaktır.

Azerbaycan'ın Bakü şehrinde bulunan, insan ticareti mağduru kadınlara, erkeklere ve çocuklara yönelik 54 yatak kapasiteli Devlet barınma merkezi kapasitesinin altında

kullanılırken, STK'ler tarafından işletilen iki barınma merkezi ise maksimum kapasiteyle çalışmaktaydı. Devlet görevlileri, mağdurları sıklıkla STK'ler tarafından işletilen barınma merkezlerine yönlendirdiklerini belirtmiştir. GRETA'ya verilen bilgiye göre, mağdurlar, Devlet barınma merkezine kıyasla daha kişiye özel olan ve daha rahat bir ortam sunulduğu için, STK'ler tarafından işletilen barınma merkezlerini tercih etmektedir. Bildirildiğine göre, özellikle kadın mağdurlar, yüksek güvenliikli Devlet barınma merkezinde kendilerini yalnız hissetmemektedirler. Bu merkezlerde kalan kişiler, bu merkezleri genellikle kendilerine refakat eden bir kişi olmadan terk etmemektedirler. Çalışma ve Nüfus Sosyal Koruma Bakanlığı, STK hizmetleri için periyodik olarak ihaleler düzenlemektedir; bununla birlikte STK'ler tarafından işletilen barınma merkezleri, şimdiye kadar Bakanlıktan herhangi bir finansman almamıştır. Bunun nedeni, kamu hibelerinin yalnızca akredite edilmiş STK barınma merkezlerine verilebilmesi ve bir STK barınma merkezinin akredite edilmesi için net bir mekanizma bulunmamasıdır.¹⁰

Kıbrıs'ta, cinsel sömürü mağduru kadınlara yönelik bir Devlet barınma merkezi bulunmaktadır. Ancak mağdurlar, kendilerini içeride kilitli kalmış gibi hissettikleri ve zaman geçirebilecekleri herhangi bir faaliyet programı bulunmadığı için, bu barınma merkezinde kalmayı tercih etmemektedirler. Mağdurlara, barınma merkezinde kaldıkları sürece haftada 17 Avro verilmektedir ve mağdurların birçoğu, mümkün olan en kısa sürede iş bulmak istemektedir. GRETA, insan tacirlerine karşı açılan davalarda mağdurların tanıklık yapabilmek üzere yeterli bir süre boyunca Kıbrıs'ta kalmaya teşvik edilebilmeleri için, insan ticareti mağdurlarına zamanında destek verilmesi gerektiğini vurgulamış ve Kıbrıs makamlarını, tüm insan ticareti mağdurlarına, mağdurun ihtiyaçlarına uygun olarak güvenli ve elverişli barınma imkânı sağlamaya çağırmıştır.

Erkek mağdurlar

Değerlendirme kapsamındaki ülkelerin çoğu, insan ticareti mağduru kadınların ihtiyaçlarını dikkate alırken, bazı ülkeler hâlâ insan ticareti mağduru erkeklere (barınma imkânı da dâhil olmak üzere) destek hizmetleri sunmamaktadır. GRETA, güvenli barınma imkânı da dâhil olmak üzere destek ve koruma tedbirlerinin, insan ticareti mağduru erkeklere de sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Yapılan değerlendirmenin ikinci turunda, insan ticareti mağduru erkeklere destek verilmesi ile ilgili olarak bazı ülkelerde kaydedilen birtakım gelişmelere ışık tutulmuştur. Örneğin **Avusturya'da**, 2014 yılının başlarında, insan ticareti mağduru erkekler için bir destek merkezi kurulmuştur. Bu destek merkezi, MEN VIA isimli STK tarafından işletilmekte ve Federal Çalışma, Sosyal İşler ve Tüketiciyi Koruma Bakanlığı tarafından mali olarak desteklenmektedir.

Lüksemburg'da, Fırsat Eşitliği Bakanlığı 2017 yılında, insan ticareti mağduru erkeklere bakım sağlamak üzere InfoMann ile sözleşme imzalamıştır. InfoMann, insan

¹⁰ IOM, *İhtiyaç Değerlendirmesi: Azerbaycan Cumhuriyetinde İnsan Ticaretiyle Mücadele Tedbirleri*, 2016, sayfa 19.

ticareti mağduru erkekler için iki apartman dairesi tahsis etmiştir. Destek hizmetleri tarafından, psikolojik destek de dâhil olmak üzere diğer destek tedbirleri de sağlanmaktadır.

2016 yılının Mayıs ayında, **Norveç**'in Oslo bölgesinde, Kurtuluş Ordusu tarafından insan ticareti mağduru erkekler ve/veya çiftler için dört yataklı bir barınma merkezi açılmıştır. Bir yıl süreli ilk finansman, Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından sağlanmıştır. Barınma merkezinde, çeşitli mesleki geçmişlere sahip altı adede kadar personel çalışmakta, en az bir personel her zaman için hazır bulunmaktadır.

Portekiz'de, GRETA'nın ilk değerlendirme ziyareti sonrasında, insan ticareti mağduru erkekler için Saúde em Português isimli STK tarafından yönetilen bir barınma merkezi açılmıştır. Barınma merkezi sekiz kişiliktir (acil durumlar için bir kişilik ilave yer sağlanabilmektedir). 2013 yılında açılmasından Nisan 2016'da GRETA heyetinin ziyaretine kadar, barınma merkezinde 31 erkek ağırlanmıştır. Mağdurların ortalama kalış süresi bir yıl olmuş, ancak bir vakada mağdur, barınma merkezinde iki yıl geçirmiştir. Barınma merkezinde günün her saatinde sosyal hizmet uzmanları ve avukatlardan oluşan personel bulunmaktadır. Mağdurlara dil

Ancak bazı ülkelerde, insan ticareti mağduru erkeklerle destek sağlayan barınma merkezleri veya kriz merkezleri hâlâ bulunmamaktadır veya buralardaki mevcut yer sayısı son derece kısıtlıdır. GRETA, erkek mağdurların sayısının arttığı göz önüne alındığında daha da endişe verici hâle gelen ve hâlen devam etmekte olan bu eksiklikten endişe duymaktadır. GRETA, ilgili ülkelerin yetkili makamlarını, insan ticareti mağduru erkeklerin özel ihtiyaçlarına uyarlanmış (güvenli barınma imkânını da içeren) destek tedbirleri sağlamaya çağırmıştır. Bir ihtiyaç değerlendirmesi yapılmalı ve bu değerlendirme temelinde, erkek mağdurların ihtiyaçlarına göre özel olarak hazırlanmış hizmetlerin sağlanması için bir plan yapılmalıdır.

Ermenistan'da, hem kadınlar hem de erkekler, STK'ler tarafından sağlanan desteğe erişebilmektedir. Bununla birlikte, barınma merkezleri, yalnızca insan ticareti mağduru kadınlar için öngörülmektedir. Kamu kurumu temsilcileri, insan ticareti mağduru erkekler için ayrı barınma merkezlerine gerek olmadığı ve bu mağdurların evlerine dönüp, barınma merkezi dışında destek almayı tercih ettikleri görüşündedir.

Bosna Hersek'te sunulan destek, özellikle cinsel sömürü mağdurları olmak üzere, kadınlara yöneliktir. "IFS-Emmaus" tarafından sağlanan dört kişilik yer dışında, erkek mağdurlar için özel bir barınma imkânı veya başka bir destek sağlanması öngörülmemektedir. Barınma merkezleri dışında, insan ticareti mağdurlarına destek sağlayacak yapılar bulunmamaktadır. Bu sorumluluk, sosyal yardım merkezlerine kalmaktadır; bununla birlikte, bu merkezler, insan ticareti vakalarını ele almak için insan kaynaklarına ve mali kaynaklara sahip değildirler.

İspanya'da, 2014'ten bu yana, İstihdam ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, savunmasız konumda veya sosyal dışlanma riski altındaki dört erkek bireyi ağırlamak üzere, Huesca'da (Aragon) bulunan ve insan ticareti mağduru erkekleri de kabul eden bir barınma merkezi için Cruz Blanca isimli sivil toplum vakfına finansman sağlamıştır.

Yönlendirme sayıları yüksek olup, barınma merkezi genellikle dolu durumdadır. Mağdurların büyük bir bölümü tarım sektöründe, genellikle ücra, tecrit edilmiş çiftliklerde sömürüye maruz kalmıştır; cinsel istismara maruz kalmış erkek mağdurlar da mevcuttur. Ayrıca, Madrid’de, Cruz Blanca Vakfı, yer olmadığı için kalacak yer sağlanamayan veya yer sağlanmasına ihtiyaç duymayan erkek mağdurlara destek (yasal, psikolojik, sosyal destek ve iş bulma desteği) sunmaktadır. GRETA, İspanyol makamlarını, Sözleşmenin 12. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine uymaya ve insan ticareti mağduru erkeklerin özel ihtiyaçlarına uyarlanmış (güvenli barınma imkânını da içeren) destek tedbirleri sağlamaya çağırıştır.

Çocuk mağdurlar

İnsan ticareti mağduru çocuklara sunulan destek, çocukların maruz kalmış olabileceği belirli psikolojik ve psikososyal zararlara göre ve çocuğun özel ihtiyaçlarına göre uyarlanmalı, çocuğun yüksek yararını göz önünde bulundurmalı ve uygun barınma imkânına, eğitime ve mesleki eğitime erişimi içermelidir. GRETA, Sözleşme uyarınca insan ticareti mağduru çocuklara destek sağlanması yükümlülüğünün, kapsayıcı bir niteliğe sahip olduğunu hatırlatır. Söz konusu destek, insan ticareti mağduru çocuklara yönelik Ulusal Yönlendirme Mekanizması çerçevesinde sağlanmalı ve bu mekanizmanın kendisi de genel çocuk koruma sistemine entegre edilerek, Avrupa Konseyi standartları ve politikaları (ve diğer uluslararası standartlar ve politikalar) doğrultusunda sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri bir araya getirilmelidir.¹¹

Mağdur çocuklara bakım sağlamak için, bu tür mağdurların kabul edilmesi ve desteklenmesi alanında uzman özel barınma merkezleri kurulmalı ve bu merkezler, çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak ve korumalı bir ortam sunacak düzeyde olmalıdır. İnsan ticareti mağduru çocuklara yönelik özel barınma merkezlerinin bulunmaması, Sözleşmenin Taraflarının çoğunda karşılaşılan ortak bir sorundur ve GRETA, çocuk mağdurlar için uygun barınma imkânları sağlanması için yetkili makamlara çağrıda bulunmuştur. GRETA aynı zamanda, 6. Genel Raporunda, insan ticareti mağduru çocuklar için özel barınma merkezlerinin kurulduğu ülkelerdeki bazı olumlu uygulamaları vurgulamıştır.¹²

Özel tesislerin bulunmaması veya uzman çocuk esirgeme kurumlarında yeterince yer olmaması nedeniyle, insan ticareti mağdurları bazı durumlarda idari gözetim merkezlerine yerleştirilmektedir. GRETA, insan ticareti mağduru çocukların veya insan ticaretine maruz kalma riski altındaki çocukların barınma merkezlerinden kaçmalarını önlemek ve çocukların fiilen idari gözetim altına alınmasından kaçınmak arasında bir denge kurulması gerektiğini anlamaktadır. Ancak bir çocuğun idari gözetim kurumuna yerleştirilmesi, hiçbir zaman uygun barınma imkânı sağlandığı şeklinde değerlendirilmemelidir. Bu bağlamda, GRETA, Sözleşmeye ilişkin Açıklayıcı Raporun 155. fıkrasını ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 37(b) maddesini hatırlatmaktadır.

¹¹ Bkz. GRETA’nın faaliyetleri hakkında 6. Genel Rapor (2017), s. 138.

¹² Bkz. GRETA’nın faaliyetleri hakkında 6. Genel Rapor (2017), s. 54-55.

Bu maddeler uyarınca, çocukların herhangi bir şekilde idari gözetim altına alınması yalnızca son çare olarak kullanılacak ve idari gözetim süresi mümkün olduğunca kısa tutulacaktır.¹³

Ermenistan'da, insan ticareti mağduru çocuklar için özel barınma merkezleri bulunmamaktadır. Bu çocuklara, çocuklara yönelik başka tür kurumlarda barınma imkânı sağlanmakta veya gündüz bakım merkezlerinde ve sosyal koruma kurumlarında destek verilmektedir. Ermenistan makamları, bu mağdurların sayısının az olması ve her zaman bir barınma merkezine yerleştirilmelerine gerek olmaması gerekçesiyle, insan ticareti mağduru çocuklar için ayrı barınma merkezlerine gerek olmadığını düşünmektedir. İhtiyaç duyulması hâlinde, erkek çocuklarına Hope and Help isimli STK'ye ait barınma merkezinde, kız çocuklarına ise UMCOR isimli STK'ye ait barınma merkezinde barınma imkânı sağlanabilmektedir. Uygulamada, insan ticareti mağduru çocukların çoğu özel eğitim okullarında öğrencidir ve bu kurumlara geri gönderilmektedirler. Diğer durumlarda, insan ticareti mağduru çocuklar ailelerine iade edilmekte ve destek sağlayıcı, tüm aile ile birlikte çalışmaktadır.

Bulgaristan'da, GRETA'nın 2015 yılındaki ikinci değerlendirme ziyareti sırasında, şiddetten ve (insan ticareti de dâhil olmak üzere) diğer sömürü türlerinden mağdur olan çocuklar için (toplamda 161 yere sahip) 16 kriz merkezi bulunmaktaydı. Ayrıca, insan ticareti mağduru çocuklar, evsiz çocukların geçici olarak yerleştirildiği polis idaresindeki merkezlerde veya çocuklara yönelik barınma merkezleri gibi diğer tesislerde de barındırılabilir. İnsan ticareti mağdurlarının, çocuk suçları ile ilişkili kurumlara (islah okulları, sosyal pedagoji yatılı okulları ve çocuklara yönelik geçici barınma evleri) yerleştirildiklerine dair bilgiler de alınmaktadır. Bu kurumlar kapalı tipte olup, çocukların bu kurumları terk etmesine izin verilmemektedir.¹⁴ Bulgaristan'da bazı çocuk kurumlarına ziyaret gerçekleştiren Bulgar Helsinki Komitesinin raporuna göre, bu kurumlar genel olarak çocuk mağdurlar için gerekli bakım ve korumanın sağlanmasında başarılı olamamakta ve yerleştirme gerekliliklerine (örneğin hâkim kararlarının uygulanmasının geciktirilmesi, çocukların yasada öngörülen azami süreden daha uzun süre tutulması gibi) her zaman uyulmamaktadır. Farklı ihtiyaçları olan ve farklı kategoriler altındaki çocukların karma olarak barındırılmasının da bir sorun olduğu vurgulanmıştır. GRETA, Bulgar makamlarını, insan ticareti mağduru çocukların ihtiyaçlarına göre uyarlanmış (uygun barınma imkânına, eğitime ve mesleki eğitime erişimi de içeren) hizmetleri ve yeterli desteği sunmaya çağırmaktadır.

Gürcistan'da, insan ticareti mağduru çocuklar, ayrı bir barınma imkânı sunulmadığından, Devlet Fonu kapsamındaki iki barınma merkezinde yetişkinlerle aynı yerde kalmaktadırlar. Kamu Savunma Kurumu tarafından yayımlanan bir raporda, insan ticareti mağduru çocuklara destek sağlamak için ayrı bir programın

¹³ Ayrıca bkz. Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi 2016-2021 ve Çocukların Alternatif Bakımı için BM Kılavuz İlkeleri.

¹⁴ A. ve diğerleri/Bulgaristan davasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bir çocuğun kriz merkezine yerleştirilmesinin AİHS'in 5. maddesi uyarınca özgürlükten yoksun bırakma anlamına geldiğine karar vermiştir.

bulunmadığı ve özel sosyal hizmet uzmanları ve çocuk uzmanları konusunda yetersizlikler yaşandığı vurgulanmıştır. 7 Ağustos 2015 tarihinde, Devlet Fonu, iki barınma merkezinin iç tüzüğünü değiştirmiş ve insan ticareti mağduru çocuklar ve yetişkin mağdurların refakatindeki çocuklar için çocuk bakıcısı hizmeti vermeye başlamıştır. Ayrıca, 10 Ağustos 2015 tarihinde, Devlet Fonu Müdürü, barınma merkezinde kalan insan ticareti mağduru çocuklar ve ebeveynlerine refakat eden çocuklar için bireysel rehabilitasyon planları hazırlanmasına yönelik prosedürü onaylamıştır.

Hollanda'da bulunan ve GRETA tarafından ziyaret edilen Fier Fryslân barınma merkezi, farklı kategorilerdeki savunmasız çocuklar için toplam 250 kişilik kapasiteye sahip olup, bunlardan 45'i "kadın ticareti yapan erkek arkadaşları" tarafından mağdur edilen Hollandalı kız çocukları için ayrılmıştır. Personel, sosyal hizmet uzmanlarından, psikologlardan ve psikiyatristlerden oluşmaktadır. Rehabilitasyon aşamasına bağlı olarak, barınma merkezinin sakinlerine farklı derecelerde kısıtlamalar getirilmektedir. İlk ay boyunca barınma merkezinden ayrılmalarına, telefon kullanmalarına veya internete erişmelerine izin verilmemektedir. İlk aydan sonra, kaydedilen ilerlemeye bağlı olarak, kısıtlamalar kademeli olarak kaldırılmaktadır. Önceki iletişim numaralarına tekrar ulaşılmamasını sağlamak için, yeni SIM kartlar verilmektedir. Rehabilitasyonun ilk aşaması için merkez bünyesinde bir okul bulunmaktadır; fakat kız çocukları daha sonradan topluluk içerisindeki okullara gidebilmektedirler. Fırıcılık ve dikiş atölyelerinde mesleki eğitim verilmektedir ve spor tesisleri de bulunmaktadır. Barınma merkezinin yeri gizli değildir, ancak merkezde günün her saati güvenlik görevlileri bulunmaktadır.

Norveç'te, Çocuk Esirgeme Kanunu'nun 4-29. bölümü uyarınca, insan ticareti mağduru olduğundan şüphelenilen 12 yaş ve üstü çocuklar, polis tarafından olayın soruşturulması sırasında çocukların korunmasını sağlamak amacıyla, çocukların hareket özgürlüklerinin ve telefon ve internet kullanma haklarının kısıtlandığı merkezlere yerleştirilebilmektedirler. Çocuğun herhangi bir amaçla geçici olarak kurum dışına çıkarılması için polisten izin alınması gerekmektedir. Yerleştirme kararı, bu bağlamda eyalet mahkemesi olarak hareket eden ve il sosyal yardım kurulları tarafından verilmekte ve bu kurullar, her altı haftada bir, yerleştirme ihtiyacını gözden geçirmektedir. Kalış süresi hiçbir şekilde altı aydan uzun olamamakta ve il sosyal yardım kurulu tarafından verilen yerleştirme kararına mahkemede itiraz etmek üzere çocuklara bir avukat sağlanmaktadır. Save the Children tarafından hazırlanan bir raporda, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan çocukların kendi iradeleri dışında bir kuruma yerleştirilmesinin (kavrayamadıkları bir sistem içerisinde, kendilerine yardımcı olacaklarını söyleyen, kendilerini istedikleri zaman ayrılamayacakları bir merkeze yerleştiren yetişkinlerle karşılaşmaları ve güvenlik nedeniyle merkezin nerede olduğunun kendilerine söylenmemesi yüzünden) çocuklar için kafa karıştırıcı

ve travmatik olabileceği ifade edilmiştir.¹⁵ GRETA, Norveç makamlarından, Çocuk Esirgeme Kanunu'nun 4-29. bölümünün uygulamasını incelemeye devam etmelerini istemiştir.

Geçim imkânı

Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Raporun 156. fıkrasında belirtildiği üzere, birçok mağdur, insan tacirlerinin elinden kurtulduktan sonra maddi geçim imkânlarını tamamen kaybettiğinden, maddi destek vasıtasıyla mağdurlara geçim imkânı sağlanması amaçlanmaktadır. Maddi destek, aynı yardım (örneğin yiyecek ve giyim) şeklinde yapılabilmesi ve para yardımı şeklinde yapılmasının şart olmaması bakımından, mali yardımdan farklıdır. Özellikle zihinsel veya fiziksel engelli olan veya yaşa ya da cinsiyete dayalı ayrımcılığa uğrayan insan ticareti mağdurları, geçimlerini sağlayabilmek için kayda değer bir sömürü riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu bağlamda GRETA, AGİT İnsan Ticaretiyle Mücadele Özel Temsilcisi ve Koordinatörü Ofisi tarafından yayımlanan "İşkence ve Diğer Kötü Muamele Biçimlerine Yol Açan İnsan Ticareti" raporuna atıfta bulunmaktadır. Bu rapora göre "asgari geçim düzeyini aşan (yani mağdurların esenliği ve refahı için yeterli düzeyde olan) destek ödemeleri yapılmalıdır. Asgari geçim düzeyinin altında kalan bir destek verilmesi, daha fazla zarar görme ve/veya sömürüye maruz kalma (örneğin, sokaklarda fuhuş yapma veya zorla çalıştırma) riski doğurur".¹⁶

Geçmişte **Kıbrıs**'ta, Sosyal Refah Hizmetleri kapsamında, insan ticareti mağduru erkeklere ve Devlet barınma merkezinde kalmak istemeyen kadın mağdurlara, barınma masraflarına yönelik bir kalemi de içeren bir mali destek sağlanmaktaydı. Bu uygulama Temmuz 2014'te Garantili Asgari Gelir Kanunu'nun (2014 tarihli ve 109(I) sayılı Kanun) yürürlüğe girmesiyle değişmiştir. Bu kanun uyarınca, insan ticareti mağdurları, aylık 480 Avro tutarında garantili bir asgari gelire hak kazanmaktadır ve bunun üstüne, barınma masraflarının karşılanmasına yönelik bir destek eklenmektedir. Yeni program kapsamında, mağdurların gelir getirici bir işten kazanç elde etmesi durumunda kamusal mali destek tamamen sona ermemekte, ancak bu destek hesaplanırken, söz konusu gelir hesaba katılmaktadır, bu da gelire bağlı olarak söz konusu desteğin kademeli olarak azalmasına neden olabilmektedir. Garantili Asgari Gelir Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından, farklı kategoriler altındaki kişilerce çok sayıda başvuru yapılmış ve bu da desteklerin verilmesinde gecikmelere neden olmuştur. Sivil toplum temsilcilerine göre, mağdurlara mali yardımların ve diğer yardımların sağlanmasına yönelik idari prosedürler beş aya kadar sürebilmekte ve bu süreçte, emek sömürüsü amaçlı insan ticareti mağdurlarına herhangi bir destek verilmemektedir.

Fransa'da, insan ticareti mağdurları, sığınmacı ödeneği (*allocation pour demandeurs d'asile* – ADA) alabilmektedirler. Belirli kategorilerdeki yabancı uyruklu kişiler için ayrılan ödenek, ulusal iş ve işçi bulma kurumu tarafından 12 ay süreyle verilmektedir.

¹⁵ Save the Children, *De sa du mâ* ("Öyle yapmam gerektiğini söylediler"), Nisan 2016, s. 61.

¹⁶ OSCE, *İşkence ve Diğer Kötü Muamele Biçimlerine Yol Açan İnsan Ticareti* (2013), Viyana.

Söz konusu ödeneğin tutarı, 2016'da aylık 343,50 avro olmuştur. Ancak sivil toplum kuruluşları, ödenekten sorumlu valiliklere ve Fransız Göçmenlik ve Entegrasyon Dairesi (OFII) alt bölümlerine bağlı olarak, ödeneğin verilmesinde farklı uygulamalar olduğuna işaret etmişlerdir. Ayrıca, sığınmacı ödeneği, yalnızca üçüncü ülke vatandaşlarına verilmektedir. 25 yaşın üzerindeki mağdurlar (yalnızca son üç yıl içerisinde iki yıl çalışmış olan, 18 ila 25 yaşındaki kişiler), Eylül 2016'da tutarı 535,17 avro olan "aktif dayanışma geliri" ödeneğini (*revenue de solidarité active* - RSA) talep edebilmektedirler.

Malta'da, mali imkânlardan yoksun insan ticareti mağdurlarına veya potansiyel insan ticareti mağdurlarına, ücretsiz barınma imkânı ve gıda sağlanmaktadır. Bu kişiler ayrıca, yiyecek ve kişisel ihtiyaçlarını satın almak üzere küçük bir ödenek için başvuruda bulunabilmektedirler. Söz konusu mali destek için sabit bir günlük tutar yoktur; ancak bu tutar, sığınmacılara verilen desteğin tutarına karşılık gelmektedir. Sivil toplum temsilcileri, mali destek tutarının düşük olması durumunda insan ticareti mağdurlarının herhangi bir iş teklifini kabul etmek durumunda kalabileceğine ve dolayısıyla sömürü riskine maruz kalabileceğine dikkat çekmiştir.

Birleşik Krallık'ta, İçişleri Bakanlığı, toparlanma ve düşünme süreci boyunca insan ticareti mağdurlarına yapılan geçim ödemelerini, 1 Mart 2018 itibarıyla haftalık 65,00 sterlinden 37,75 sterline (yani %40 oranında) düşürmeye karar vermiştir. *AM ve K./İçişleri Bakanı davası* (CO/2294/2018) kapsamındaki Adli İnceleme talebi, 30-31 Ekim 2018 tarihlerinde İdare İstinaf Mahkemesinde (Kraliyet Adalet Mahkemelerinde) görülmüştür. İnsan ticareti mağduru olduğu varsayılan iki davacı, söz konusu meblağdaki düşüşün kendilerini etkilediğini iddia etmişlerdir. Hâkim, 1 Mart 2018'den bu yana, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan sığınmacılara haftada 37,75 sterlin ve sığınmacı olmayan mağdurlara ise 65,00 sterlin ödeme yapılmasının

ayrımcılık teşkil ettiği kararına varmış ve İçişleri Bakanlığından geriye dönük ödeme yapmasını talep etmiştir. Mahkeme kararı uyarınca, İçişleri Bakanlığı, değişiklikten etkilenen kişilere tam geri ödeme yapılmasını sağlamak için bir geri ödeme programı başlatmıştır.

Tıbbi destek

Sömürüye veya şiddete maruz kalmış insan ticareti mağdurları için genellikle tıbbi destek gerekmektedir. Destek kapsamında, mağdurların isterlerse yasal işlem başlatabilmeleri için, şiddete ilişkin kanıtların toplanmasına imkân sağlanabilir. Toparlanma ve düşünme süresi boyunca, kimlik tespit işlemleri devam ederken, uyuğu veya yasal statüsünden bağımsız olarak tüm insan ticareti mağdurlarına acil tıbbi tedavi sağlanması güvence altına alınmalıdır. Bu bağlamda, GRETA, yeterli kaynaklara sahip olmayan herhangi bir kişinin sosyal ve tıbbi destek alma hakkını tanıyan, gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 13. maddesine atıfta bulunmaktadır. Sözleşme kapsamındaki tam tıbbi destek, yalnızca Tarafın topraklarında yasal olarak ikamet eden, yeterli imkânlara sahip olmayan ve bu tür bir desteğe ihtiyaç duyan mağdurlar için öngörülmüştür (Sözleşmenin 12. maddesinin, 3. fıkrası).

Ülkelerin çoğunda, insan ticareti mağdurlarının tıbbi desteğe erişimi konusunda spesifik sorunlar ortaya çıkmamıştır.¹⁷ Bununla birlikte GRETA, birkaç ülkede, mağdurların acil tıbbi bakıma erişebilmesini sağlamak veya mevcut tıbbi bakıma erişim düzeyini iyileştirmek için tavsiyelerde bulunmuştur.

Arnavutluk'ta, insan ticareti mağdurlarına sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkı tanıyan 10383/2001 sayılı Zorunlu Sağlık Sigortası Kanunu, 141/2014 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Mağdurlar, kendilerine verilen bir kart ile, barınma merkezi dışında sağlanan tıbbi bakıma ücretsiz erişim hakkı kazanmaktadırlar. Bu, psikiyatrik sorunları olan ve barınma merkezi içerisinde tedavileri yapılamayan mağdurların bakım hizmetine erişebilmesine ve gerekirse hastaneye yatırılabilmelerine imkân tanımaktadır. İçişleri Bakanlığı tarafından yararlanıcılara ait bir liste hazırlanması, bu listenin Sosyal Güvenlik Genel Müdürlüğüne iletilmesi ve akabinde Sosyal Güvenlik Genel Müdürlüğü tarafından yetkili bölgesel makamlarla iletişime geçilmesi planlanmaktaydı.

Ermenistan'da, yasa uyarınca insan ticareti mağdurları tıbbi desteğe ücretsiz bir şekilde erişebilseler de, uygulamada bu hakkın kullanılması, bazen bürokratik formalitelerle engellenmektedir. Mağdura yardım eden kuruluşun, gerekli muayene veya tedaviyi belirterek Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığına başvurması gerekmektedir. Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, bu talebe istinaden, Sağlık Bakanlığından ilgili mağdur için bir "sevk kâğıdı" düzenlemesini talep etmektedir. Bu işlem üç güne kadar sürebilmektedir. GRETA'nın edindiği bilgilere göre, sağlık kurumları, "sevk kâğıdı" ile gelen insan ticareti mağdurlarına ücretsiz hizmet vermeye her zaman hazır olmamaktadırlar. Ermeni makamlarına göre, bu tür durumlar, insan

¹⁷ Bosna Hersek, Bulgaristan, Fransa, Moldova Cumhuriyeti, Polonya ve Romanya.

ticareti vakalarından sorumlu Sağlık Bakanlığı yetkilisinin doğrudan müdahalesi ile çözülmüştür ve Sağlık Bakanlığının sorumlu yetkilisine telefon edilerek acil tıbbi destek derhâl ayarlanabilmiştir.

Avusturya'da, Genel Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 9. bölümü uyarınca, herhangi bir geliri olmayan ve bir başka şekilde yasal sağlık sistemi kapsamına giremeyen belirli gruplar, Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı kararnamesiyle bu sisteme dâhil edilebilmektedir. Bu kararname (asgari federal teminat kapsamına giren) sığınmacılara ve Federal Hükûmet ile Eyalet yönetimi (*Länder*) arasında yapılmış temel hizmet anlaşmasının (*Grundversorgungsvereinbarung*) 2. bölümü kapsamındaki, savunmasız durumda olan yabancı uyruklu kişilere atıfta bulunmaktadır. Bu nedenle, bu kriterlerden birini karşılayan insan ticareti mağdurları, yasal sağlık sistemine dâhil edilebilmektedir. Üçüncü ülke vatandaşları, temel hizmet anlaşması ve temel hizmetlerle ilgili bölgesel yasalar uyarınca, tıbbi bakımı da içeren "temel hizmetleri" alma hakkına sahiptir. Ancak insan ticareti mağduru AB vatandaşları, bir kayıt belgesi almadan sigorta kapsamına alınamamakta ve bu kayıt belgesinin alınması da zahmetli olabilmektedir. Doktorlardan oluşan bir ağın faaliyetlerine devam etmesini sağlamak ve sigortasız kişilere temel sağlık hizmeti sunan Viyana merkezli bir kuruluşla iş birliğini sürdürmek, LEFÖ-IBF tarafından kayda değer bir çaba sarf edilmesini gerektirmektedir. GRETA'nın edindiği bilgilere göre, ücretsiz sağlık hizmetinin kalitesinin ücretli sağlık hizmetleri ile mukayese edilemez bir düzeyde olması nedeniyle zorluklar yaşanmaktadır.

Bulgaristan'da, genellikle Devlet Sağlık Fonuna prim ödemesi yapmadığı için sağlık sigortası olmayan insan ticareti mağdurlarına sağlanan sağlık hizmeti acil bakımla sınırlıdır ve bu durum, oldukça büyük bir sorun teşkil etmektedir. Sosyal Koruma Kurumu tarafından kriz merkezlerine sağlanan finansman, sağlık hizmetlerini kapsamamaktadır.

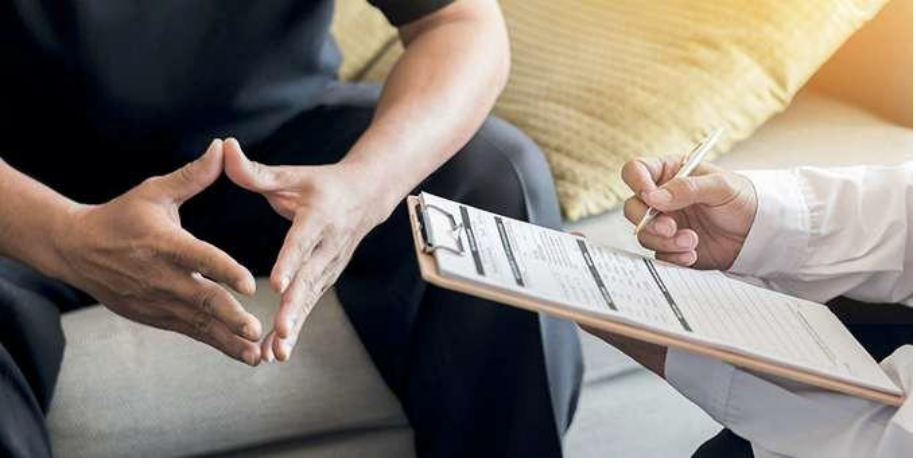
Fransa'da, insan ticareti mağdurları için sağlık hizmetlerine erişim, kişinin ikamet durumuna bağlıdır. Bölgede en az üç ay süreyle yasa dışı olarak bulunan kişilere, sahip oldukları imkânlar dikkate alınarak, devlet tarafından bir yıl süreyle tıbbi yardım sunulmaktadır. Diğer durumlarda, acil bakım masrafları karşılanmaktadır. Oturma izni başvuru belgesi veya sığınma talep belgesi olan mağdurlar, tüm tıbbi bakım masraflarını kapsayan genel hastalık teminatından yararlanmaktadır. Ancak bazı STK'ler, uygulamada mağdurların bazen sağlık hizmetlerine erişimde zorluklarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Buna örnek olarak, insan tacirleri tarafından pasaportuna el konulmuş bir kadının, pasaportun geçerli bir nüshasını sunamaması nedeniyle hastalık sigorta fonu kapsamında devlet tarafından sunulan tıbbi yardımdan faydalandırılmadığı gösterilmiştir. GRETA, Fransız makamlarını, sağlık hizmetlerine etkili erişim sağlamak için gerekli tüm adımları atmaya çağırmıştır.

İzlanda'da, insan ticareti mağdurları ve insan ticareti mağduru olması muhtemel kişiler, göçmenlik statülerine bakılmaksızın acil sağlık hizmeti alma hakkına sahiptir. Sağlık sigortası olmayan kişiler için sağlık hizmetlerine dair 50/2017 sayılı Yönetmelik uyarınca da insan ticareti mağdurlarının sağlık hizmeti almaları garanti altına alınmıştır. Sağlık Bakanlığı, insan ticareti mağduru olması muhtemel kişilerin Temel Sağlık Bakım Merkezinde sağlık hizmetlerine erişebilmelerini sağlamıştır ve *Landsþitali*'deki (Ulusal Üniversite Hastanesi) özel bir ekip tarafından psikolojik destek sağlanmaktadır.

Moldova Cumhuriyeti'nde, İnsan Ticaretiyle Mücadele Kanunu'nun 20. maddesinin 2. fıkrasında, insan ticareti mağdurlarının "asgari sosyal ve tıbbi destek paketinden" yararlanması şart koşulmaktadır. GRETA'nın edindiği bilgilere göre, Sağlık Bakanlığı, insan ticareti mağdurlarının ücretsiz tıbbi destek alma hakkını, ilk etapta aile hekimiyle ücretsiz bir görüşme yapılması hakkı olarak yorumlamakta ve diğer sağlık hizmetlerinin, yerel makamların sorumluluğu kapsamında sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Ancak, yerel makamlar, bu tür hizmetleri karşılayacak kaynaklardan yoksundur. Sağlık sigortası olmayan insan ticareti mağdurlarının hastaneye yatırılması gerektiğinde de sorunlar ortaya çıkmaktadır.

GRETA'nın edindiği bilgilere göre, **Polonya**'da, insan ticareti mağdurlarına acil sağlık hizmeti sorunsuz bir şekilde verilmektedir. Ancak insan ticareti mağdurlarının acil olmayan tedaviler için halk sağlığı hizmetlerine erişiminde sorunlar yaşanmaya devam edilmektedir. 2004 yılında çıkarılan Kamu Fonlarından Finanse Edilen Sağlık Hizmetlerine İlişkin Kanun uyarınca, insan ticareti mağdurlarına sağlık hizmeti verilmektedir. Bu kanunda; Polonya ve AB vatandaşlarının, oturma izni olan üçüncü ülke vatandaşlarının, mültecilerin ve ikincil düzeyde koruma sağlanan kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmak için gerekli sağlık sigortası kapsamında oldukları belirtilirken, Polonya'da düzensiz ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının (ki bazı insan ticareti mağdurları bu statüye sahiptir) bu hükümlerden yararlanamayacağı görülmektedir.

Romanya'da birçok mağdur sağlık sigortasına sahip değildir ve bu nedenle yalnızca kısa süreli acil tıbbi destek alabilmektedir. STK'ler, imkânlarının elverdiği ölçüde tıbbi destek masraflarını karşılayarak, bu boşluğu kapatmaya çalışmaktadırlar.

Danışmanlık, bilgilendirme ve hukuki destek

Mağdurların içinde bulunduğu durumun iki ortak özelliği, mağdurların korkması ve durumlarından nasıl kurtulacaklarına dair bilgi sahibi olmamaları nedeniyle, tacirlere karşı çaresiz olmaları ve itaatkârlık göstermek durumunda kalmalarıdır. Sözleşmenin 12. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde, mağdurlara, özellikle yasal hakları ve sunulan hizmetlerle ilgili olarak, anladıkları bir dilde danışmanlık ve bilgi verilmesi öngörülmektedir. Ayrıca, Sözleşmenin 15. maddesi uyarınca, Taraflar, mağdurların yetkili makamlarla ilk temasa geçtikleri andan itibaren, ilgili adli ve idari işlemler hakkındaki bilgilere anlayabilecekleri bir dilde erişebilmelerini sağlamalıdır.

İnsan ticareti mağdurlarına verilmesi gereken bilgiler; sağlanan koruma ve desteğe ilişkin düzenlemeler, mağdurun tercih edebileceği çeşitli seçenekler, bu seçeneklerin beraberinde getirdiği riskler, Tarafın topraklarındaki kalışlarını yasal hâle getirmeleri için yapmaları gereken işlemler, faydalanabilecekleri çeşitli adli yardımlar ve (bir soruşturma veya yargılamanın sonuçları, davanın süresi, tanıkların görevleri, suçlu bulunan kişilerden veya diğer kişi veya kuruluşlardan tazminat alma olanakları ve bir kararın uygun şekilde icra edilme olasılığı da dâhil olmak üzere) ceza hukuku sisteminin nasıl işlediği konusunda bilgilerdir. Bilgi ve danışmanlık, mağdurların durumlarını değerlendirmelerine ve tercih edebilecekleri çeşitli seçenekler arasından bilinçli bir seçim yapmalarına olanak sağlamalıdır.¹⁸

Sözleşmenin 12. maddesinin 1. fıkrasının e bendi, ceza takibatı sırasında mağdurun menfaatlerinin dikkate alınmasını sağlamak için mağdurlara sağlanacak genel destekle ilgilidir. Sözleşmenin 15. maddesinin 2. fıkrası, daha spesifik olarak, bir savunma avukatı atanması hakkıyla ilgilidir.

GRETA, genel olarak, çocuklar da dâhil olmak üzere insan ticareti mağdurları için; mağdurların yasal hakları ve yükümlülükleri, faydalanılabilecek sosyal yardım ve hizmetler ve bunlara nasıl erişilebileceği ve insan ticareti mağduru olarak tanınmanın

¹⁸ Bkz. Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 160-162.

beraberinde getirdiği sonuçlar hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulduğunu kaydetmektedir. Kolluk kuvvetleri, kanunen mecbur olsalar dahi, mağdurlara haklarını her zaman gerektiği gibi açıklamamaktadırlar. Bu özellikle toparlanma ve düşünme süresi verilmesi ve mahremiyet ve güvenliğin korunması haklarıyla ilgilidir.

GRETA'nın raporları, bir kişinin insan ticareti mağduru olduğuna kanaat getirmek için makul gerekçeler olduğu tespit edilir edilmez (kişi tarafından resmî bir beyanda bulunulmadan ve/veya kişi yetkili makamlarla iş birliği yapıp yapmayacağına karar vermeden önce) kendisine bir avukat atanmasının getirdiği faydaları vurgulamaktadır. Hukuki desteğe erken aşamada erişilebilmesi, mağdurların tazminat ve telafi için hukuk davası açabilmeleri bakımından da önemlidir. Yaygın olarak karşılaşılan bir sorun, devlet tarafından finanse edilen adli yardım programları kapsamında avukatlara ödenen ücretlerin, yapılacak işin miktarıyla orantısız şekilde düşük olmasıdır. Uygulamada, mağdurlar, uzman hukuki yardıma erişmek bakımından büyük ölçüde STK'lere bağımlıdırlar. STK'ler ise, adli yardım için finansman sağlamaya gönüllü olan bağışçılara veya ücretsiz çalışmaya gönüllü olan avukatlara bağımlıdırlar.¹⁹

Birçok mağdur, sömürü amaçlı olarak getirildikleri ülkenin dilini konuşamamakta veya çok az konuşmaktadır. Mağdurların dil bilmemeleri, daha fazla izole olmalarına yol açmakta olup, haklarını aramalarını engelleyen faktörlerden biridir. İhtiyaç duyulduğunda yazılı ve sözlü çeviri hizmetlerinin sağlanması, adalete erişimin bir ön koşulu olan haklara erişimin garanti altına alınmasına yönelik temel bir tedbirdir.

Birçok ülkede, insan ticareti mağdurlarına çeşitli dillerde danışmanlık ve bilgi sağlayan ve desteğe ihtiyacı olan kişileri yönlendiren telefon destek hatları bulunmaktadır.

¹⁹ Bkz. Marjan Wijers, Avrupa Konseyi tarafından 22-23 Kasım 2016 tarihlerinde Fransa'nın Strazburg kentinde düzenlenen "İnsan ticareti mağduru kişilerin adalete erişimin iyileştirilmesi" konulu avukat irtibat toplantısı raporu.

Ayrıca, başta STK'ler tarafından yönetilenler olmak üzere insan ticareti mağdurlarına yönelik özel bakım merkezlerinde (bazen geçmişte insan ticaretine maruz kalmış olabilecek) tercümanlar ve kültürel arabulucular istihdam edilmektedir. Bununla birlikte GRETA, bazı ülkelerde, erişilebilir, nitelikli ve bağımsız tercümanların sağlanmasına ihtiyaç duyulduğunu kaydetmiştir.

GRETA'nın edindiği bilgilere göre, **Belçika**'daki üç özel merkeze yönelik yapılan mali kesintilerin bir sonucu olarak, merkezler, personeli işten çıkarmak, tercümanlık hizmetleri için öngörülen bütçeyi düşürmek ve avukatlık ücretlerinin masraflarını bütçelerinden çıkarmak durumunda kalmışlardır. Merkezler artık insan ticareti mağdurlarının yasal temsili için ödeme yapacak durumda olmadıklarından, yasal temsilin sağlanması daha zor hâle gelmiştir. Sonuç olarak, *ücretsiz* hizmet sağlayan avukatlar insan ticareti mağdurlarını çok geç bir aşamada (bazı durumlarda yalnızca dosya mahkemeye ulaştığında) temsil etmektedir. Bu, mağdurların çıkarlarının yeterince dikkate alınmamasına (örneğin, ceza takibatı sürecinde insan taciri olduğundan şüphelenilen kişilerin varlıklarına el konulmasının talep edilememesine) yol açmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarını temsil etme konusunda uzman olan bir avukata göre, kanun uyarınca insan ticareti mağdurlarına (gelirlerine bakılmaksızın) ücretsiz olarak hukuki destek sağlanması ve hukuki destek maliyetinin mahkeme kararı sonrasında insan tüccarlarından tahsil edilmesi, bir çözüm olabilir.

İrlanda'da, Adli Yardım Kurulu, insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilere İrlanda'daki statüleri, istihdam koruma mevzuatı uyarınca tazminat talep edilmesi, ceza takibatı sürecince mağdur/tanık olunmasıyla ilgili bilgiler, tazminatla ilgili bilgiler, gönüllü geri dönüş hakkında bilgiler ve insan ticareti suçuyla ilgili cezai konularda bilgiler ile ilgili olarak ücretsiz hukuki danışmanlık sağlanmasından sorumludur. Sunulan yasal hizmetlere erişmeden önce yapılan herhangi bir mali imkânlar incelemesi bulunmamaktadır. Adli Yardım Kurulu, Ağustos 2015'te güncellenen ve *diğer hususların yanı sıra* tazminat hakkına ilişkin bilgileri içeren bir "İnsan Ticareti Mağduru Olması Muhtemel Kişiler" broşürü yayımlamıştır.

Hollanda'da, adli yardım sistemi ile ilgili uygulamalardan, Adli Yardım Kurulu sorumludur. İnsan ticareti de dâhil olmak üzere şiddet suçlarından ve cinsel suçlardan mağdur olan kişiler, gelir bazında ödenen katkı payından muaftır. İnsan ticareti mağdurları, yetkili makamlarla ilk temas ettikleri andan yargılama sürecinin sonuna kadar, ücretsiz bir avukat tarafından temsil edilme hakkına sahiptirler. Avukatlarını kendileri seçebilirler ve seçtikleri avukat, müvekkilleri adına Adli Yardım Kuruluna başvuruda bulunabilir. Adli yardım davalarını üstlenme hakkına sahip olabilmeleri için, özel avukatların Adli Yardım Kuruluna kayıtlı olması ve Baro tarafından belirlenen bazı kalite standartlarına uyması gereklidir. Avukatlara sabit bir tarife bazında Adli Yardım Kurulu tarafından ödeme yapılmaktadır.

Norveç'te, suç mağduru tüm kişilere ücretsiz adli yardım sağlanmasına yönelik genel kuralda (bu kişilerin polise şikâyetinde bulunmaları gerekip gerekmediği dikkate alınarak) bir değişiklik yapılmıştır. Kural olarak, avukatlara üç saatlik ücrete karşılık gelen bir maaş ödenmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte, insan ticareti davaları

daha karmaşık olduğundan, avukatlar tarafından insan ticareti mağdurlarına sağlanan adli yardım bu genel kurulla kısıtlı değildir ve uygulamada insan ticareti mağdurları, toparlanma ve düşünme süresi için başvuru yapmadan önce, 6-10 saatlik ücretsiz adli yardım almaktadırlar. Adli yardım ücreti, il makamları tarafından ödenmektedir. Bir mağdurun polise şikâyetinde bulunması ve ardından bir kovuşturma yapılması durumunda, ücretsiz adli yardım için, saat sınırı olmaksızın, mağdura bir avukat atanacaktır. Konuyla ilgilenen avukatlar düzenli katılım çağrıları yoluyla oluşturulan listelere eklenmekte ve mağdurun tercih ettiği bir avukat yoksa, mahkeme tarafından, bu listeden bir avukat atanmaktadır. Ayrıca, düşük gelir düzeyine sahip kişiler, Suç Mağdurları Tazminat Dairesinden tazminat talep etmek gibi belirli amaçlar için ayrıca ücretsiz adli yardım alabilirler. İnsan ticareti mağdurlarına destek sağlayan STK'ler, uzman avukatlarla iş birliği yapmaktadır.

İsveç'te, belediye makamları, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş göçmen ve sığınmacı çocuklar için tercüman bulunamaması ve tercüme kalitesinin tutarlı olmaması nedeniyle çocuklarla etkili bir şekilde iletişim kurmanın daha da zorlaştığı konusunda endişelerini dile getirmişlerdir.²⁰ 2016'da, İnsan Hakları İzleme Örgütünün İsveç'teki refakatsiz çocuklarla ilgili raporunda, tercüme veya kültürel arabuluculuk hizmetlerinin sınırlı olduğuna dikkat çekilmiştir.²¹

Psikolojik destek

İnsan ticareti mağdurlarının yaşadıkları travmanın üstesinden gelmelerine yardımcı olmak ve mağdurlar için kalıcı bir toparlanma süreci ve sosyal içermeye sağlamak amacıyla psikolojik desteğe ihtiyaç vardır. Bazı mağdurlar, maruz kaldıkları şiddet nedeniyle uzun süreli tedaviye ihtiyaç duymaktadırlar. İnsan ticaretinden mağdur

²⁰ Länstyrelsen i Stockholm (CABS), *İsveç'teki Kayıp ve Refakatsiz Reşit Olmayan Çocuklara Dair Rapor* (2016), s. 20 ve s. 31.

²¹ Human Rights Watch, *İltica Arayışı: İsveç'teki Refakatsiz Çocuklar* (2016).

olan tüm bireyler klinik bir değerlendirmeye tabi tutulmalı ve bu değerlendirme kapsamında, deneyimli bir klinisyen tarafından, kişinin tedaviye hazır olup olmadığı kişiye özel olarak değerlendirilmelidir.²²

İnsan ticareti mağdurlarına kanunen hak sahibi oldukları destek tedbirleri paketi kapsamında psikolojik desteğe erişim sağlanması öngörülse de, bu desteğin fiilen sağlanması söz konusu olduğunda, birçok ülkede, psikiyatrik ve psikososyal desteğe erişimde gecikmeler yaşanması veya travmayla baş edebilecek yeterli sayıda psikoterapist bulunmaması gibi boşluklar söz konusu olmaktadır.

Gürcistan'da Kamu Savunma Kurumu tarafından yayımlanan 2013-2014 raporunda, Tiflis'teki barınma merkezinde insan ticareti mağdurlarına yönelik psikolojik uzman desteği eksikliğine dikkat çekilmiş ve barınma merkezi müdürünün psikolog olarak ihtisas yapmış olmasının yeterli görülmediğine vurgu yapılmıştır. Yetkililer tarafından GRETA'ya verilen bilgilere göre, Ağustos 2015 itibarıyla Tiflis barınma merkezinde bir psikolog istihdam edilmeye başlanmıştır.

İrlanda'da, insan ticareti mağdurlarına yasa uyarınca sağlanan özel bir psikolojik destek bulunmamaktadır ve Ruhama gibi STK'ler tarafından sağlanan danışmanlık hizmetleri yeterli değildir.

Birleşik Krallık'ta, toparlanma ve düşünme süresi boyunca hizmet sağlayıcılar tarafından psikolojik destek sağlanamaması ve mağdur olması muhtemel kişilerin (haftalar ve hatta aylar süren bekleme listelerinde) Ulusal Sağlık Hizmeti süreçlerinden geçmek durumunda kalmaları gibi bazı güçlükler yaşandığı bildirilmiştir.²³

Sosyal ve ekonomik olarak topluma (yeniden) kazandırma

İnsan ticareti sürecindeki deneyimlerine bağlı olarak, bazı insan ticareti mağdurları ülkelerine ve menşe ailelerine/topluluklarına geri dönebilirken, diğerleri yeni ülkelere veya topluluklara entegre olmak durumunda kalmaktadırlar. Bazı durumlarda, güvenlik ve emniyetle ilgili endişelerin veya insani kaygıların devam etmesi nedeniyle, gönüllü olursa dahi geri dönüş mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Devletler, geri dönüşüne alternatif (hem kısa hem de uzun vadeli) çözümler sunma kapasitesine sahip olmalıdırlar.²⁴

Sözleşmenin 12. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, Taraf Devletlerin, ülkede yasalara uygun bir şekilde kalmakta olan insan ticareti mağdurlarının iş gücü piyasasına, eğitime ve mesleki eğitime erişimini sağlamaları gerekmektedir. Ayrıca, Sözleşmenin 16. maddesinin 5. fıkrası uyarınca, her bir Taraf, mağduriyetin tekrar meydana gelmesini önlemek üzere hukuki veya diğer tedbirleri yürürlüğe koyarak, ülkeye geri dönüş programları oluşturmakla mükelleftir. Bu hüküm, öngörülen tedbirlerin uygulamaya konulmasından sorumlu olan her bir Taraf için geçerlidir. Aynı zamanda,

²² OSCE, *İşkence ve Diğer Kötü Muamele Biçimlerine Yol Açan İnsan Ticareti* (2013), Viyana, s. 115.

²³ İnsan Ticaretiyle Mücadele İzleme Grubu (ATMG), *Göz Önünde Fark Edilmeyenler* (2013), s. 39.

²⁴ AGİT/DKİHB, *İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilerin Geri Dönüş Sürecinde İnsan Haklarına İlişkin Kılavuz İlkeler*, Varşova (2014), s. 22.

Taraflardan her biri, mağdurların topluma yeniden kazandırılmasını desteklemek için elinden gelen çabayı göstermelidir.²⁵

İnsan ticaretine maruz kalındıktan sonra toparlanma ve başarılı sosyal içirme süreci, uzun ve karmaşık olabilir. Bu durum, kişisel güvenliği ve zihinsel-fiziksel sağlığı temin etmeye yönelik tedbirlere ek olarak, insan ticareti mağdurlarının ekonomik ve sosyal içermesini teşvik etmek, makul ve sürdürülebilir bir yaşam standardı sağlamak ve böylece gelecekte meydana gelebilecek insan ticareti vakalarını önlemek için adımlar atılmasını gerektirmektedir. Yoksulluk, insan tacirlerinin elinden kurtulan insanların tekrar tacirlerin eline düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, insan ticareti mağdurlarına uygun ve sürdürülebilir barınma imkânı, sürekli uzman desteği ve bakım sağlanması gerekmektedir.

İnsan ticareti mağduru kişilerin topluma (yeniden) kazandırılmasının önemli bir unsuru, işe yerleştirme, küçük çaplı işletmeler ve sosyal girişimler yoluyla mağdurların ekonomik olarak güçlendirilmeleridir.²⁶ Bu süreçte eğitim veya mesleki beceri ile ilgili yetersizlikler, iş fırsatlarının kısıtlı olması ve damgalanma/ayrımcılık gibi bazı zorlukların yanı sıra çocuk bakımı ve ulaşım benzeri pratik engeller gibi zorlukların üstesinden gelinmesi gerekmektedir.²⁷ GRETA, insan ticareti mağdurları için uygun iş fırsatları yaratmak amacıyla kamu-özel ortaklıkları geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.

Topluma (yeniden) kazandırma programlarının (hem profesyonellerin hem de yararlanıcıların bakış açısından) izlenmesi, hizmetlerin etkisini ve topluma (yeniden) kazandırma sürecinin çeşitli aşamalarının başarısını ölçmek için önemlidir.²⁸

GRETA, ülke değerlendirme raporunda, mesleki eğitim ve iş gücü piyasasına erişimin kolaylaştırılması da dâhil olmak üzere, uzun vadeli desteğe ve mağdurların topluma yeniden kazandırılmasını kolaylaştıracak tedbirlere duyulan ihtiyacı vurgulamıştır. GRETA, mağdurların topluma yeniden kazandırılması ile ilgili mevcut programların uzun vadeli etkisinin sistematik olarak izlenmediğini belirtmektedir. Aynı zamanda, GRETA, bazı ülkelerdeki bazı umut verici uygulamaların da altını çizmiştir.

GRETA'nın edindiği bilgilere göre, **Arnavutluk**'ta insan ticareti mağdurlarına istihdama öncelikli erişim sağlanmakta ve ücreti devlet tarafından ödenen staj imkânı sunulmaktadır. Benzer şekilde, STK tarafından işletilen barınma merkezleri, insan ticareti mağdurlarının iş gücü piyasasına erişimini kolaylaştırmak için iş bulma kurumları ve potansiyel işverenlerle iş birliği yapmaya çalışmakta, ancak bu konuyla ilgili zorluklar yine de devam etmektedir. İnsan ticareti mağdurları hakkında bilgi toplamak için 2014 yılında kurulan veri tabanının güncellenmesi sayesinde, Sorumlu

²⁵ Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 205.

²⁶ Rebecca Surtees, NEXUS Enstitüsü, *İnsan ticareti mağduru kişilerin topluma (yeniden) kazandırılması: ekonomik güçlenmenin desteklenmesi*, Konuya özel rapor No. 4, King Baudouin Vakfı (2012).

²⁷ A.g.e., s. 29.

²⁸ Rebecca Surtees, *İnsan ticareti ile mücadele kapsamında topluma (yeniden) kazandırma programlarının izlenmesi*. Kılavuz, King Baudouin Vakfı, Brüksel ve Nexus Enstitüsü, Washington (2010).

Makamı oluşturan farklı birimler, mağdurların kaydettiği ilerlemeyi takip edebilmekte ve topluma yeniden kazandırılma süreçlerine katkıda bulunabilmektedir. Sivil toplum temsilcileri, ağırlıklı olarak personel yetersizliği nedeniyle, topluma yeniden kazandırma aşamasının sosyal hizmetler tarafından yeterli düzeyde takip edilemediğine dikkat çekmiştir. Buna ek olarak, mağdurlara, sosyal konutlara öncelikli erişim sağlanmamaktadır. 17 Mart 2011 tarihli ve 2039 sayılı Kanun uyarınca, barınma merkezinden ayrılan her mağdura, prensipte iş bulana kadar ayda 3.000 Arnavutluk leki (21,50 avro) destek verilmektedir. Yetkili makamlar, bu miktarın mağdurların bağımsız bir yaşam sürmeleri için yeterli olmadığını kabul etmektedir. Sadece barınma merkezlerinde kalan mağdurlar bu tür yardımlardan yararlanmaktadır ve STK'lere göre mağdurlar, insan ticareti mağdurlarına yapılan damgalama nedeniyle, ilgili yerel yönetim birimlerinden yardım talep etmek konusunda isteksiz olmaktadır.

Ermenistan'da, destek programının sona erdirilmesi sonrasında, mağdurlar, topluma yeniden kazandırılmaları için genellikle daha uzun vadeli desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. İnsan ticareti mağdurları sosyal konut imkânına hak kazanan gruplar arasında yer almamakla birlikte, bu mağdurların yaklaşık %40'ı bu tür konutlara ihtiyaç duymaktadır. UMCOR isimli STK, barınma merkezinden ayrılmaları sonrasında mağdurlarla ilgili çalışmaları yürütmeye devam etmektedir, ancak bu çalışmalar, Devlet bütçesinden finanse edilmemektedir. Topluma yeniden kazandırma desteği, mağdurlara mesleki eğitim, iş bulma desteği, barınma sorunları için çözüm ve tıbbi destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Avusturya'da, Yabancı Uyruklu Kişilerin İstihdamına Dair Kanun'da yapılan değişiklik, 1 Temmuz 2011 tarihinde yürürlüğe girmiş ve insan ticareti mağdurlarının ve tanıkların iş gücü piyasasına erişimini kolaylaştırmıştır. Bu sayede, çalışma izninin verilmesi artık iş gücü piyasası talep değerlendirmesine tabi değildir. Bununla birlikte, sığınmacıların iş gücü piyasasına erişimi son derece kısıtlıdır. Sığınmacıların serbest meslek sahibi olmaları konusunda herhangi bir kısıtlama yoktur ve GRETA tarafından edinilen bilgilere göre, özellikle kadın sığınmacılar sık sık kendi başlarına çalışan seks işçileri olma ya sürüklenmektedirler.

2013 yılından bu yana, yasal olarak **Bosna Hersek**'te ikamet eden insan ticareti mağdurları, iş gücü piyasasına erişim hakkına sahiptir. Bununla birlikte mağdurlar, barınma merkezlerinden ayrıldıktan sonra barınma imkânı bulmakta, sosyal desteğe, sağlık hizmetlerine ve eğitim sistemine erişmekte ve iş bulmakta sorunlar yaşamaktadır. İnsan ticareti mağdurlarının topluma yeniden kazandırılmasına yönelik tedbirler için Devlet fonları bulunmamaktadır.

Hırvatistan'da iş gücü piyasasına erişimlerini sağlamak için insan ticareti mağdurlarına eğitim verilmektedir. İstihdam Hizmetleri Dairesi, insan ticareti mağdurlarının savunmasız işçi kategorisi altında iş gücü piyasasına kazandırılmasını kolaylaştırmak için, istihdama yönelik sübvansiyon sağlanması da dâhil olmak üzere özel tedbirler almıştır. Bu sübvansiyonlardan yararlanan işverenlere, ilgili kişilerin özel savunmasızlık hâli ile ilgili bilgi verilmemektedir. 2012-2014 döneminde, Hırvat kökenli insan ticareti mağduru beş yetişkin birey (emek sömürsü mağduru dört erkek ve cinsel sömürü mağduru bir kadın) bir topluma yeniden kazandırma programından faydalandırılmış, bu program kapsamında barınma imkânı, psikolojik ve sosyal destek, danışmanlık, sağlık hizmetleri ve iş bulma desteği sağlanmıştır.

Kıbrıs'ta, ülkede düzensiz olarak ikamet eden kişiler de dâhil olmak üzere, geçici oturma iznine veya kimlik belgesine sahip olan herhangi bir insan ticareti mağduru, Kıbrıs vatandaşları ile aynı şekilde Kamu İstihdam Hizmetleri Dairesi aracılığıyla iş gücü piyasasına erişme hakkına sahiptir. 2011-2014 döneminde 75 insan ticareti mağdurunun İstihdam Hizmetleri Dairesine kaydı yapılmış ve 34 kişi işverenlere yönlendirilmiştir. Bununla birlikte, birçok işveren, insan ticareti mağdurlarının çalışma hakkına sahip olduklarının farkında değildir veya göçmen işçilerin istihdamına ilişkin kuralların karmaşık olması nedeniyle bu kişileri istihdam etmeye isteksizdir. İnsan ticareti mağdurları, "ziyaretçiler vizesi" olarak adlandırılan, bir seferde yalnızca altı ay süreyle oturma izni veren bir belge almakta, bu da söz konusu kişilerin işe alınması konusunda işverenleri daha da isteksiz kılmaktadır; bununla birlikte, kendilerine iş teklifi yapıldığını kanıtlayabilen insan ticareti mağdurlarına çalışma izni verilmektedir. Kendisine yapılan iş teklifini reddeden bir insan ticareti mağdurunun, söz konusu mağdurlara hak tanınan çeşitli destekleri kaybetme riskiyle karşı karşıya olduğu bildirilmiş, ancak bu iddia, yetkililer tarafından reddedilmiştir. GRETA, özel Frederick Üniversitesi tarafından Stop Trafficking isimli STK ile iş birliği içinde verilen destek kapsamında, eğitimlerine devam edebilmeleri için insan ticareti mağdurlarına burs verilmesini olumlu bir uygulama olarak vurgulamıştır.

Gürcistan'da, barınma merkezlerinde kalma ihtiyacı olmayan mağdurlar (tıbbi ve psikolojik destek, haklarıyla ilgili bilgi, mesleki eğitim ve istihdama erişimin kolaylaştırılması gibi) başka tür destekler talep edebilirler. Bu bağlamda, özellikle kırsal alanlarda ikamet eden mağdurlar için, Devlet Fonu kapsamında barınma harici destek sağlama imkânının kısıtlı olduğu görülmektedir. GRETA, ilk değerlendirme raporunda, Gürcistan makamlarına, insan ticareti mağdurlarına destek sağlayacak sosyal hizmet uzmanlarıyla ilgili eksiklikleri gidermelerini tavsiye etmiştir. Mağdura yönelik destek faaliyetlerine katılan sivil toplum temsilcileri ve uluslararası kuruluşlar tarafından GRETA'ya verilen bilgilere göre, sosyal hizmet uzmanlarına ödenen ücretlerin düşük olmasından ve uzman eğitiminin sağlanamamasından kaynaklanan yetersizlikler devam etmektedir. Çalışma, Sosyal İşler ve Aile Bakanlığı temsilcileri tarafından GRETA'ya verilen bilgilere göre, her bir sosyal hizmet uzmanı için aylık

mevcut vaka yükü, 60 ila 70 vaka olmuştur. Gürcistan’da 239 sosyal hizmet uzmanı bulunmaktaydı ve Bakanlık 2016 yılı içerisinde bu sayıyı 306’ya yükseltmeyi planlıyordu. Devlet Fonu kapsamında istihdam edilen sosyal hizmet uzmanlarına, insan ticareti konularında eğitim verilmektedir. GRETA, sosyal yardım kapsamının genişletilmesini ve insan ticareti mağdurlarına etkili bir şekilde yardım etmelerini sağlamak için, tüm sosyal hizmet uzmanlarına insan ticareti konusunda eğitim verilmesini tavsiye etmiştir.

Moldova Cumhuriyeti’nde, Ulusal İstihdam Kurumu, insan ticareti mağdurlarının iş gücü piyasasına erişimini sağlamak için adımlar atmaktadır. İnsan ticareti mağdurları iş bulma kurumlarına kaydedilmekte, burada kendilerine istihdam arabuluculuğu, danışmanlık, eğitim ve iş fuarlarına katılım imkânı sağlanmakta ve mesleki entegrasyon veya topluma yeniden kazandırma amaçlı bir ödenek verilmektedir. Bununla birlikte, mağdurların topluma yeniden kazandırılması ve mağdurlara uzun vadeli destek sağlanması ile ilgili olarak, uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Sosyal konut imkânı sunulmamakta ve mağdurlar, iyi bir çözüm yolu olmamasına rağmen tekrar aileleriyle yaşamaya devam etmektedirler. Ailesi olmayan veya engelli mağdurların topluma yeniden kazandırılmasında özellikle zorluklar yaşanmaktadır. Kışinev Belediyesi, IOM’nin desteğiyle, insan ticareti mağdurlarına veya potansiyel insan ticareti mağdurlarına hizmet sunan bir oryantasyon, mesleki eğitim ve topluma yeniden kazandırma merkezi işletmektedir. Merkezde, çeşitli iş profilleri için eğitime, mesleki oryantasyona ve mesleki eğitime erişim sağlanmaktadır. Yetkili makamlara göre, 2004-2015 döneminde 255 insan ticareti mağduruna istihdam sağlanmıştır.

Karadağ’da, Montenegrin Women’s Lobby isimli STK tarafından işletilen insan ticareti mağdurlarına yönelik barınma merkezinde, topluma yeniden kazandırma tedbirlerine yönelik imkânlar kısıtlıdır. Mağdurlar için zanaatkarlık ve kuyumculuk atölyeleri ve bilişim kursları düzenlenmektedir. Kuyumculuk kursu için bir defalığına verilen küçük bir hibe haricinde, bu faaliyetler için fon mevcut değildi. Mağdurların çoğu sosyal açıdan savunmasız gruplardan oluştuğu ve okuma yazma bilmediği için, nihai aşamada barınaktan ayrıldıklarında iş bulma olasılıkları çok düşük olmaktadır. Yetkili makamlar, 2015 yılı ortalarında, barınma merkezinde topluma yeniden kazandırma programlarının uygulanması için gerekli ekipman ve malzemelerin satın alınması amacıyla ek finansmanın İnsan Ticaretiyle Mücadele Dairesi tarafından onaylandığını belirtmişlerdir. Yetkili makamlar ayrıca, Karadağ İşverenler Birliği ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Dairesi tarafından imzalanan ve (diğerlerinin yanı sıra) topluma yeniden kazandırma sürecinde insan ticareti mağdurları için istihdam fırsatları bakımından insan ticareti mağdurlarına destek verilmesini öngören bir iş birliği Protokolü’nden bahsetmişlerdir.

Kuzey Makedonya'da, İnsan Ticareti Mağdurlarının Topluma Yeniden Kazandırılması Sürecinde Yardım ve Destek Programı kabul edilmiştir. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik topluma yeniden kazandırma planları bireysel olarak hazırlanmış olup, sosyal hizmet merkezleri; İstihdam Hizmetleri Kurumu, yerel özerk yönetim birimleri ve STK'ler gibi yerel düzeydeki diğer kurumlarla iş birliği içerisinde bunların uygulanmasını takip etmekten sorumludur. Çalışma ve Sosyal Politika Bakanlığı, topluma yeniden kazandırma programının nasıl uygulanacağı konusunda eğitim toplantıları düzenlemiştir. Mağdurların topluma yeniden kazandırılmasına ilişkin, Çalışma ve Sosyal Politika Bakanlığı ile Open Gate/La Strada ve "Eşit Erişim" isimli iki STK'nin katılımıyla gerçekleştirilen iki projeye, Belçika King Baudouin Vakfı ve GIZ tarafından mali destek verilmiştir.

Norveç'te, rehabilitasyonu kolaylaştırmak ve insan ticaretinden tekrar mağdur olunmasını önlemek amacıyla, ülkede yasal olarak ikamet eden insan ticareti mağdurlarına yönelik olarak, eğitim, mesleki eğitim ve iş gücü piyasasına erişim de dâhil olmak üzere bazı kapasite geliştirici faaliyetler sağlanmaktadır. Norveç Parlamentosu, 2015 yılında, insan ticaretinin önlenmesine ve mağdurlara destek verilmesine yönelik tedbirler için, Adalet ve Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından yönetilen, 7 milyon Norveç kronu (yaklaşık 763.000 Avro) tutarında yeni bir Hibe Programı hazırlamıştır. Norveç Kızıl Haçı, insan ticareti mağdurlarına yönelik yardım ve destek faaliyetleri hazırlamak, geliştirmek ve yürütmek için "Right to be Seen" (Beni de Görün) isminde bir proje yürütmektedir. Bu projenin yararlanıcıları, çoğunlukla, *çocuk bakıcısı*, sürücü, ev işçisi olarak zorla çalıştırılan kişiler, veya zorla suç işletilen kişiler gibi, cinsel istismar dışındaki istismar/sömürü türleri kapsamında insan ticareti mağduru olmuş kişilerdir. Yararlanıcılara avukat, polis ve diğer ilgili makamlarla irtibata geçebilmeleri için danışmanlık ve destek sağlanmaktadır. Bu proje kapsamında, Kızıl Haç ve Choice oteller zinciri, insan ticareti mağdurlarının bu otel zincirinde yer alan bir otelde üç ay boyunca çalışabilecekleri bir program başlatmıştır. 2015 yılında, insan ticareti mağduru sekiz kişi bu programa katılmıştır.

Sırbistan'da, 2014 Yabancı Uyruklu Kişilerin İstihdamı Kanunu, yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarına, ikamet izinleri süresince çalışma izni alma hakkı tanımaktadır. Mülteciler ve göçmenler arasındaki insan ticareti, cinsiyete dayalı şiddet ve cinsel istismar mağdurlarına yönelik güvenli evler işleten Atina isimli STK tarafından, insan ticareti mağdurlarına istihdam sağlayan bir simitçi dükkânı açılmıştır (2016 yılında bu dükkânda 22 kişiye istihdam sağlanmıştır).

GRETA'nın edindiği bilgilere göre, Dublin III Yönetmeliği uyarınca **İspanya**'ya iade edilen insan ticareti mağdurları özel hizmet birimlerine yönlendirilmemiş veya bu kişilere İspanya'ya varışları sonrasında destek sağlanmamıştır. Çoğu vakada mağdurun suç örgütlerinden kurtulmak üzere İspanya'dan kaçtığı dikkate alındığında, bu durum, suç örgütleri tarafından bulunmaları durumunda söz konusu mağdurları insan ticaretine tekrar maruz kalma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bazı durumlarda, mağdurların başka bir AB ülkesinde rehabilitasyon tedavisi gördükleri ve İspanya'ya sevk edildiklerinde bu tedavilerin kesintiye uğradığı

bilinmektedir.

Birleşik Krallık'ta, insan ticareti mağdurlarına sağlanan ve devlet tarafından finanse edilen destek, yalnızca 45 günlük toparlanma ve düşünme süresi boyunca devam etmektedir. Diğer taraftan, bir kişinin insan ticaretine maruz kalıp kalmadığına dair kesin bir karara varmak için gereken süre nedeniyle, barınma merkezinde kalış süresi pratikte daha fazla olabilmektedir. Yetkili Makamın gerekçeli kesin kararından sonra, kişinin kaldığı barınma merkezini, kararın olumsuz olması hâlinde 48 saat içinde ve olumlu olması hâlinde iki hafta içinde terk etmesi gerekmektedir. Birleşik Krallık'ta GRETA'nın görüşme yaptığı tüm hizmet sağlayıcılar, Ulusal Yönlendirme Mekanizması kapsamındaki barınma merkezlerini terk eden tüm mağdurların kişisel bağımsızlıklarını kazanmaya geçiş süreçlerinde ve barınma, sağlık hizmetleri, istihdam veya eğitime erişmelerini sağlayan diğer tür hizmetlerden yararlanma sürecinde zorluklarla karşılaştıklarının altını çizmiştir. Bu durum, mağdurları son derece savunmasız hâle getirmekte ve mağdurların insan ticareti riskiyle tekrar karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Devlet tarafından finanse edilen program kapsamından çıkılması sonrasında mağdurlara ne olduğuna dair kesin veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, İnsan Hakları Vakfı yayımlanan bir raporda sunulan kanıt niteliğindeki bilgiler, mağdurların güvenliğinin ve topluma kazandırılmalarının önündeki engellerle ilgili endişeleri vurgulamaktadır.²⁹ Bir devlet programının bulunmadığı durumlarda, bazı STK'ler tarafından, gerekçeli kesin kararın verilmesi sonrasında mağdurlara hizmet sunulmaktadır. Örneğin, alt yükleniciler, mağdurların topluma yeniden kazandırılmaları için Salvation Army bünyesindeki Mağdur Destek Fonundan faydalanabilmektedirler. İş bulma, yardım sisteminden çıkma ve kendi kendini idame ettirebilir hâle gelme konusunda destek sağlayarak, insan ticareti mağduru erkeklerin topluma yeniden kazandırılmalarının önündeki güçlüklerin üstesinden gelmek amacıyla bir pilot program geliştirilmiştir. Bu kapsamda koçluk faaliyetleri, grup çalışmaları, işe yerleştirme ve eğitim imkânları sunulmuştur. Dahası, HERA (Her Equality Rights and Autonomy) isimli STK tarafından, insan ticareti mağduru kadınlara kendi işlerini kurmaları için yardımcı olunmaktadır. Bu amaçla HERA, yol gösterici olarak hareket etmek ve mesleki bilgilerini paylaşmak için bir Girişimcilik Eğitim Programı kurmuş ve bir iş kadınları ağı oluşturmuştur. Kuzey İrlanda'da, Flourish isimli STK, insan ticareti mağduru kadın ve erkeklerin barınma imkânı bulmalarına, mesleki becerilerini geliştirmelerine, mali destek ve danışmanlık almalarına, hukuki danışmanlığa ve terapiye erişmelerine yardımcı olmaktadır. Bunlar olumlu girişimlerdir, ancak gerekçeli kesin karar sonrasında yardım ve desteğe yönelik ulusal bir yaklaşım olmadığından, mağdurların destek aldıkları yere göre farklı koşullar altında kaldığı bir durum ortaya çıkmaktadır. GRETA, mağdurların toparlanmalarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını kolaylaştırmak ve korunmalarını garanti altına almak amacıyla, Birleşik Krallık makamlarını ve faaliyetleri başka kurumlara devredilen idareleri, Ulusal Yönlendirme Mekanizması kapsamındaki

²⁹ İnsan Ticareti Vakfı, *Londra'da Modern Kölelik Mağdurları İçin Güvenli Ev Süreci Sonrasındaki Yaşam* (2015), Londra.

45 günlük süre sonrasında da tüm insan ticareti mağdurlarına (bireysel ihtiyaçlarına uygun olarak) yeterli destek ve yardım sağlamaya çağırılmaktadır.

Hollanda'da, özel barınma merkezleri, kadın sığınma evleri ve gençlik bakım merkezleri gibi kuruluşları içeren kapsamlı bir kuruluş ağı tarafından, insan ticareti mağdurlarına destek sağlanmaktadır. Düşünme süresi tanınan insan ticareti mağduru yabancı uyruklu yetişkinler için, "insan ticareti mağdurlarına yönelik kategori odaklı barınma merkezleri (COSM)" olarak bilinen ve Adalet ve Güvenlik Bakanlığı ile Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı tarafından ortaklaşa finanse edilen üç özel barınma merkezi bulunmaktadır. Kalış süresi, üç aylık toparlanma ve düşünme süresiyle sınırlıdır; ancak personel tarafından GRETA'ya verilen bilgiye göre, bazı mağdurların kalış süreleri daha uzundur. GRETA'nın edindiği bilgilere göre, üç aylık toparlanma ve düşünme süresi sonrasında destek ve barınma imkânı sağlanması için net düzenlemeler bulunmamakta ve belediyeler, *geçici* çözümler bulmak durumunda kalmaktadırlar.

Çocuklar söz konusu olduğunda, Sözleşmenin 16. maddesinin 7. fıkrası uyarınca öngörülen özel koruma tedbirleri bulunmaktadır. Bu fıkra uyarınca, bir risk ve güvenlik değerlendirmesinin ardından çocuğun bir Devlete geri gönderilmesinin çocuğun yüksek yararına olmayacağına dair bir gösterge tespit edilmesi hâlinde, çocuk mağdurlar söz konusu Devlete geri gönderilmez. Ayrıca, Sözleşmenin 16. maddesinin 5. fıkrası uyarınca Taraflar, çocuklar için, çocukların eğitim hakkını dikkate alan ülkeye geri dönüş programları oluşturmakla ve aile veya uygun bakım kuruluşu tarafından karşılanmalarına veya bakımlarının yeterli düzeyde sağlanmasına yönelik tedbirleri yürürlüğe koymakla yükümlüdür.³⁰ Nihai amaç, çocuğun tüm koruma ihtiyaçlarını karşılayarak ve görüşlerini dikkate alarak, çocuğun geri dönüşünün kalıcı bir çözüm olmasını sağlamaktır.³¹ Aile veya uzman kurum tarafından çocuğun güvenliğinin, korunmasının, uzun vadeli bakımının ve topluma yeniden kazandırılmasının temin edileceğine dair hiçbir garanti yoksa, çocuklar menşe ülkelerine geri gönderilmemelidir. Kendi aileleri veya aynı topluluk içerisinde gelen kişiler eliyle insan ticareti mağduru olabilecek çocuklara özgü savunmasızlık hâli, çocukların toparlanmalarını ve topluma (yeniden) kazandırılmalarını sağlamak için ek tedbirler alınmasını gerektirmektedir.

Bulgaristan'da, "Ülkesine Geri Gönderilen Refakatsiz Çocukların Yönlendirilmesi, Bakımı ve Korunması için Koordinasyon Mekanizması", yetkili makamlar tarafından kabul edilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları, insan ticareti mağduru çocuklara destek verilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Geri gönderilen çocukları sınırda karşılar, onlara kriz merkezine kadar eşlik eder ve aile ortamının sosyal bir değerlendirmesi de dâhil olmak üzere çocukla ilgili değerlendirmeler yaparlar. Ancak çocukların topluma yeniden kazandırılması sürecinin etkili bir şekilde izlenememesi, insan ticaretinin tekrar meydana gelmesini önleme ihtimalini azaltır. Araştırmalara göre, en çarpıcı sorunlar, uzun vadeli kalıcı çözümler bulma ve başta (insan ticareti uzmanlarının değerlendirmelerine göre insan ticareti mağduru çocukların %50 ila %80'ini

³⁰ Bkz. Sözleşmeye İlişkin Açıklayıcı Rapor, paragraf 205.

³¹ Bkz. BM Çocuk Hakları Komitesinin (ÇHK) 6 No.lu Genel Yorumu, paragraf 79.

oluşturan) Roman kökenli çocuklar olmak üzere, insan ticareti mağduru çocukların topluma yeniden kazandırılması aşamasında gözlemlenmektedir.³² Cinsel sömürü amacıyla kaçırılan erkek çocukların, yetkili makamlar ve hizmet sağlayıcılar tarafından destek hizmetlerine yönlendirilmediği bildirilmektedir. Yankesicilik ve/veya dilencilik yaptırma amaçlı çocuk ticaretinde, çoğunlukla çocuğun ebeveynleri veya akrabaları bilfiil suç ortaklığı yapmaktadır. Ancak nadiren risk değerlendirmesi yapılmakta ve ebeveynlerin veya çocuğun bakımından sorumlu olanların çocuk ticareti faaliyetindeki suç ortaklığını tespit etmek için hiçbir adım atılmamaktadır. Ebeveyn haklarından mahrum bırakma, istisnai bir tedbir olarak nadiren uygulanmaktadır.

Romanya'da, yetkili makamlar, refakatsiz çocukların ve/veya insan ticareti mağdurlarının ülkelerine geri gönderilmesine ilişkin 1443/2004 sayılı Hükûmet Kararını ve "Emek sömürüsüne maruz kalan veya maruz kalma riski altında olan çocukların, insan ticareti mağduru çocukların ve diğer ülkelerdeki diğer şiddet türlerinden mağdur olan Romanyalı göçmen çocukların vakalarına çok disiplinli ve kurumlar arası müdahale için metodoloji"yi kabul etmişlerdir. İnsan ticareti mağduru çocuklar genellikle refakatsiz, istismara uğramış veya ihmal edilmiş çocuklara yönelik acil kabul merkezlerine yerleştirilmekte olup, bu merkezler, insan ticareti mağdurları konusunda uzman değildirler.³³ İnsan ticareti mağduru bir çocuğun öz ailesine yeniden kazandırılması mümkün değilse veya çocuğun yüksek yararına uygun değilse, çocuğun bakımı, geniş aile üyelerinden biri veya profesyonel bir çocuk bakıcısı tarafından üstlenilebilir veya çocuk, bir bakım kurumuna yerleştirilebilir. İnsan ticareti mağduru olan ve herhangi bir nedenle ailelerine iade edilemeyen çocuklar için yasal vasi, çocuğun ikamet ettiği veya bulunduğu bölge yargı alanındaki bir mahkeme tarafından belirlenir. Teoride, Sosyal Yardım ve Çocuk Koruma Dairesi (DGASPC), ülkesine geri gönderilen çocukların durumunu Romanya'ya döndükten sonra en az altı ay süreyle izlemekten sorumludur. Bununla birlikte, Terre des Hommes isimli STK'nin Braila ve Köstence kökenli mağdur çocuklarla ilgili bir raporuna göre, DGASPC özel koruma tedbirlerini uygulayacak bir konumda değildir ve mağdur çocuklar (ebeveynleri insan ticaretine karışmış olsalar dahi) ebeveynlerine iade edilmekte, bu da çocukları yeniden insan ticareti riskine maruz bırakmaktadır. GRETA, Romanya makamlarını, çocukların ebeveynlerine iade edilmesinden önce çocuğun yüksek yararını dikkate alarak uygun risk değerlendirmesini yapmaya, insan ticareti mağduru çocuklara yönelik vesayet sisteminin uygulanmasını gözden geçirmeye ve ebeveynleri veya diğer aile üyeleri tarafından insan ticaretine maruz bırakılan çocuklara daha fazla ilgi göstermeye çağırmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının rolü

Sözleşme, insan ticareti mağdurlarına destek sağlanması da dâhil olmak üzere Sözleşmenin amaçlarının yerine getirilmesinde, sivil toplum kuruluşlarının rolünü

³² Kamelia Dimitrova, Yva Alexandrova, *Roman Çocuk Ticaretinin Yeni Biçimlerine Karşı Mücadele* (CONFRONT), Demokrasi Araştırmaları Merkezi, Sofya (2015).

³³ Associatia Pro Refugiu, *İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin haklarının hukuki analizi: Romanya* (2015), s. 50.

açıkça kabul etmektedir.

Sözleşmenin 12. maddesinin 5. fıkrası uyarınca, STK'ler, diğer ilgili kuruluşlar veya mağdura yönelik destek faaliyetleri gerçekleştiren diğer sivil toplum unsurları ile iş birliği içinde destek sağlanabilir.

Ancak Sözleşmeye ilişkin Açıklayıcı Raporun 149. fıkrasında belirtildiği gibi, Taraflar, Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinin yerine getirilmesinden sorumlu olmaya devam ederler. Bunun sonucunda, özellikle kabul, koruma ve destek hizmetlerinin yeterli düzeyde ve zamanında finanse edilmesini sağlayarak, mağdurların hak ettikleri desteği almalarını sağlamak için gerekli adımları atmalıdırlar.

GRETA, İnsan Ticaretiyle Mücadele Özel Temsilcisi ve Koordinatörü Ofisi tarafından hazırlanan ve insan ticaretiyle mücadelede sivil toplumun rolünü araştıran rapora atıfta bulunmaktadır.³⁴ STK'ler genellikle ön saflarda çalışmakta, insan ticaretine karşı kırılgan olan marjinal gruplarla ilk teması gerçekleştirmekte ve mağdurların yardım ve destek haklarına erişmelerini sağlayabilmektedirler. Ayrıca, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin toparlanabileceği, güvenli ve tarafsız bir ortamın yanı sıra çeşitli etkili destek hizmetlerine erişim sağlayabilirler. Bunun yanı sıra, STK'ler, genellikle mağdurların kamu hizmetlerine yönlendirilmesini kolaylaştırır ve mümkün kılar.

³⁴ OSCE İnsan Ticaretiyle Mücadele Özel Temsilcisi ve Koordinatörü Ofisi, *İnsan Ticaretiyle Mücadelede Sivil Toplumun Kritik Rolü* (2018), Viyana.

Çoğu ülke, mağdurlara destek sağlayan uzman STK'lerle kurumsal bir iş birliği tesis etmiştir. Bazı ülkelerde, insan ticareti mağdurlarına yönelik hizmetler, kamu ihaleleri yoluyla seçilen veya belirli ruhsatlandırma prosedürlerine tabi olan STK'lere devredilmiştir. Diğer ülkeler, STK'nin rolünü belirleyen Mutabakat Muhtıraları veya protokoller kabul etmişlerdir.

Avusturya'da, Güvenlik Polisi Kanunu'nun 25. maddesi, İçişleri Bakanına, şiddet mağduru olduğu varsayılan kişilere danışmanlık ve destek sağlamak için uygun bir mağdur koruma teşkilatını görevlendirme yetkisi vermektedir. LEFÖ-IBF, Devlet tarafından 15 yaşından büyük insan ticareti mağduru kadınlara destek sağlamakla görevlendirilmiştir. LEFÖ-IBF'ye sağlanan mali kaynaklar yıllar içinde artmıştır (2011'de 480.000 avrodan 2014'te 707.000 avroya yükselmiştir).

İtalya'da, Fırsat Eşitliği Dairesinin (DEO) açtığı ihaleyi kazanan STK'ler tarafından insan ticareti mağdurlarına destek sağlanmaktadır. 2016 yılında DEO tarafından mağdura yönelik destek projeleri için ödenen fon, 14,5 milyon Avro olmuştur; 2015 yılındaki finansmanla (8 milyon Avro) karşılaştırıldığında, önemli bir artış söz konusudur. Bölgesel ve yerel yönetimler de insan ticaretiyle mücadele projeleri için ek finansman sağlamaktadır. Projeler şu anda 15 ay süreyle devam etmekte ve STK'lerin çalışmalarına devam edebilmeleri için yeni bir teklif çağrısına başvurmaları gerekmektedir. Destek projelerini yürüten çoğu STK'nin küçük dernekler olduğu düşünüldüğünde, bu derneklerin 15 aylık projeler temelinde sürdürülebilir bir şekilde çalışmaları zordur.

Letonya'da, insan ticareti mağdurlarına yardım etme görevi, Refah Bakanlığı tarafından bir kamu ihale usulü temelinde seçilen iki STK'ye devredilmiştir. GRETA'nın Letonya'ya yaptığı ikinci değerlendirme ziyareti sırasında, yeni anlaşmanın imzalanmasındaki gecikme nedeniyle insan ticareti mağdurlarına sağlanan desteğin finansmanında boşluklar yaşanmaktaydı. Refah Bakanlığı tarafından insan ticareti mağdurlarına yardım için tahsis edilen yıllık bütçe 2012'de 87.794 avro iken 2015'te 162.562 avroya yükselmiştir. GRETA'nın edindiği bilgilere göre, bu bütçe, yılda tahmini 24 mağdur baz alınarak hesaplanmaktadır. Daha fazla sayıda mağdurun tespit edilmesi durumunda, yetkilendirilmiş STK, ek maliyetleri karşılamak için *geçici* çözümler aramak zorundadır, bu da bazı mağdurlara sağlanan desteğin süresini kısaltabilir.

Birleşik Krallık'ta, insan ticareti mağduru yetişkinlere destek vermek üzere farklı hizmet sağlayıcılar görevlendirilmektedir. İngiltere ve Galler'deki mağdurlara hizmet sağlanması için Salvation Army ile bir Mağdur Bakım Sözleşmesi yapılmıştır. Salvation Army, ana yüklenici olarak, İngiltere ve Galler'de 200'den fazla barınma birimine erişime sahiptir ve bu birimlerde, mağdurlara sömürüye maruz kaldıkları bölge dışında barınma imkânı sağlanmaktadır. Barınma imkânları tek kişilik apartman dairelerinden üç ila on iki kişilik ortak evlere kadar değişmektedir. Mağdur erkek ve kadınların, hamile kadınların, bekâr ebeveynlerin, ailelerin ve çiftlerin ihtiyaçlarını

karşlamak için barınma merkezleri mevcuttur. Salvation Army destek sözleşmesine harcanan yıllık miktar 2013-2015'te 4 milyon sterlin olmuştur. İskoçya'da Devlet tarafından TARA ve Migrant Help isimli iki STK'ye, mağdurlara yönelik hizmetler için (2016-2017 mali yılı için sırasıyla 317.900 sterlin ve 405.000 sterlin) finansman sağlanmıştır. Kuzey İrlanda'da, Adalet Bakanlığı, insan ticareti mağduru erkeklerle destek sağlamak için Migrant Help isimli STK ile, kadın mağdurlara destek sağlamak için ise Women's Aid isimli STK ile sözleşme imzalamıştır.

GRETA, bazı ülkelerde, hizmet sağlayıcı olarak faaliyet gösteren STK'lere yönelik finansman eksikliğine dikkat çekmiştir.³⁵

Arnavutluk'ta, İnsan Ticareti Mağdurları için Ulusal Kabul Merkezi, tamamen Sosyal İşler ve Gençlik Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir. STK'ler tarafından yönetilen üç barınma merkezi, temel olarak uluslararası bağışçılar tarafından finanse edilmektedir. Barınma merkezindeki gıda ihtiyacı için Devlet tarafından fon sağlanmaktadır, ancak STK'ler, kaynak yetersizliği sorunu yaşamaktadır. 2015 yılında, Another Vision isimli STK, üç ay boyunca yalnızca acil vakaları kapsayacak şekilde faaliyetlerinde küçülmeye gitmek durumunda kalmış ve personel, ücret almadan çalışmıştır. 2015 yılında Bakanlık, STK'ler tarafından idare edilen barınma merkezlerine, yerel yönetim bütçeleri aracılığıyla tahsis edilmek üzere 13 milyon Arnavutluk leki (93.500 avro) hibe etmiştir. Bu hibe, STK'lerden ikisinin altı çalışanı finanse etmesine imkân tanımış, ancak ziyaret tarihinde, Tiran'daki üçüncü STK'ye herhangi bir hibe verilmemiştir.

Kuzey Makedonya'da, insan ticareti mağdurlarına yönelik destek tedbirleri için sağlanan kamu finansmanı, devlet kaynakları üzerindeki mülteci ve göçmen akınından kaynaklı ciddi baskı nedeniyle önemli ölçüde azalmıştır. Daha önceden Devlet barınma merkezlerine sağlanan ve zaten son derece sınırlı düzeyde olan kamu finansmanı, 2015 ve 2016'da sıfıra indirilmiştir. Buna ek olarak, her yıl insan ticareti konusunda uzman STK'lerden en çok beşine verilen, yaklaşık 5.000 avro tutarındaki kamu hibeleri, 2015 ve 2016 yıllarında verilmemiştir.

Romanya'da, İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Kurumu (ANITP), insan ticareti mağdurlarına destek sağlayan STK'lerle iş birliği anlaşmaları yapmaktadır. Bununla birlikte, STK'ler; doktorlar, avukatlar, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları gibi mağdurlara destek sağlayan personelin istihdamı da dâhil olmak üzere, insan ticareti mağdurlarına destek sağlanmasını finanse etmek için büyük ölçüde uluslararası ve özel bağışçılara bağımlı kalmışlardır.

³⁵ Arnavutluk, Ermenistan, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Fransa, Moldova Cumhuriyeti, Kuzey Makedonya, Romanya, Sırbistan.

Desteğin STK'ler da dâhil olmak üzere farklı hizmet sağlayıcılar tarafından verilmesi hâlinde, ulusal makamlar; hizmet sağlayıcının ve mağdurun bulunduğu yer ne olursa olsun, ülke genelindeki insan ticareti mağdurları için asgari standartların temin edildiğinden ve bu standartların korunması için yeterli finansman sağlandığından emin olmalıdır. Ayrıca, kalite standartlarına uygunluk sağlandığı, etkili bir denetim mekanizmasıyla denetlenmelidir. Bazı ülkelerde, yetkili makamlar, bakım standartları geliştirme sürecine STK'leri dâhil etmişlerdir.

Birleşik Krallık'ta, Human Trafficking Foundation, 2015 yılında hizmet sağlayıcıları ile birlikte³⁶ İnsan Ticareti Mağdurları için Bakım Standartlarını yayımlamıştır. Avukatlar, tıp doktorları ve klinik psikologlar da dâhil olmak üzere çok çeşitli profesyonellere danışılmıştır. Amaç, Birleşik Krallık'ın neresinde olurlarsa olsunlar insan ticareti mağduru yetişkinlere sürekli olarak yüksek kalite düzeyinde bir bakım sağlanmasını temin ederek, hizmet sunumunu iyileştirmektir. Bakım standartları Kölelikle Mücadele Bağımsız Komiserliği tarafından onaylanmış ve İngiltere ve Galler'deki tüm polis güçlerine dağıtılmıştır. Kuzey İrlanda'da, "İnsan Ticareti Mağduru veya Muhtemel İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Refahının Korunmasına Yönelik Çalışma Düzenlemeleri" operasyonel kılavuzunun 2016 revizyonunda bakım standartları dikkate alınmış ve Engagement Group isimli STK ve İnsan Ticareti Organize Suç Görev Gücü alt grubunun üyeleriyle paylaşılmıştır. İskoçya'da, TARA isimli STK tarafından polise, savcılara, sosyal hizmet uzmanlarına, ön saflarda görev yapan destek kurumlarına, tıp doktorlarına ve diğer ilgili profesyonellere bakım standartları dağıtılmıştır. Standartlar güncellenmiş ve Ekim 2018'de "Kölelik ve İnsan Ticareti Mağdurları için Bakım Standartları" başlığı altında yayımlanmıştır.³⁷

Sırbistan'da, insan ticareti mağdurlarına sağlanan hizmetler için ülke çapında standartlar oluşturmak amacıyla, yetkili makamlar, insan ticareti mağdurlarına hizmet sunmak isteyen kurum ve kuruluşlara ruhsatlandırma zorunluluğu getirmişlerdir. Söz konusu lisanslar, sosyal hizmet merkezleri tarafından alınmıştır. GRETA'nın edindiği bilgilere göre, devlet bütçesi kapsamında finanse edilen hizmet sağlayıcılar için ruhsatlandırma prosedürünün başlatılmasının ardından, insan ticareti mağdurları genellikle sosyal hizmet merkezlerine yönlendirilmiş, bu nedenle uzman STK'lere yapılan yönlendirme sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Bu bağlamda, sosyal koruma alanında kapsamlı bilgi ve uzmanlığa sahip olsalar da, sosyal hizmet merkezi personelinin insan ticareti mağdurları ile çalışma konusunda uzman bilgi birikimine sahip olmadığı ve sosyal hizmet merkezlerinin, bu tür mağdurlarca ihtiyaç duyulan çeşitli destek tedbirlerini sağlamak üzere yeterli insan kaynağına sahip olmadığı konusunda endişeler dile getirilmiştir.

Polonya'da, Aile, Çalışma ve Sosyal Politika Bakanlığı tarafından 2014 yılında "İnsan

³⁶ Ashiana, BAWSO, City Hearts, Counter Human Trafficking Bureau, Helen Bamber Foundation, Hestia, Housing for Women, Human Trafficking Foundation, Medaille Trust, Eaves Poppy Project, the Salvation Army, TARA, Unseen.

³⁷ Erişim adresi: <https://www.humantraffickingfoundation.org/news/2018/10/12/launch-of-updated-slavery-and-trafficking-survivor-care-standards>

Ticareti Mağdurları için Güvenli Barınma Standartları” başlıklı bir belge kabul edilmiş ve sosyal hizmet uzmanlarına ve (kriz müdahale merkezlerinin personeli de dâhil olmak üzere) insan ticareti mağdurlarına destek sağlayan diğer personele bir kılavuz olarak dağıtılmıştır. İnsan ticareti mağduru erkekler için güvenli barınma ihtiyacına özellikle dikkat edilmektedir. Ancak Sosyal Yardım ve Entegrasyon Dairesi, bu standartların uygulanmasını izlemekle yükümlü değildir.

GRETA, bazı ülkelerde STK’lerin faaliyetleri ve finansmanına yönelik düzenlemelerin, STK’lerin insan ticareti mağdurlarına destek verme kabiliyetleri önünde bir engel teşkil edebileceğinden ve sonuç olarak, Sözleşmenin amacına ulaşmak amacıyla yetkili makamlar ve sivil toplum arasında stratejik ortaklıklar kurulmasını engelleyebileceğinden endişe duymaktadır.

Azerbaycan’da 2015 yılında Bakanlar Kurulu, STK’lerin faaliyetleri için yurt dışından finansman alma imkânlarını kısıtlayan kuralları kabul etmiştir. Buna ek olarak, Bağışlar Kanunu, Tüzel Kişilerin Tescili ve Devlet Siciline Alınması Hakkında Kanun ve İdari Suçlar Kanunu 2014 yılında değiştirilerek, STK’lerin yurt dışındaki bağışçılardan hibe alması fiilen engellenmiş ve STK’ler, idari prosedürleri ihlal ettikleri için cezalandırılma riskiyle karşı karşıya bırakılmışlardır.³⁸ İnsan ticareti mağdurlarına yönelik barınma merkezleri işleten STK’ler için Devlet finansmanı olmadığından, IOM ve USAID, barınma merkezlerinin işletilmesiyle ilgili çeşitli masrafları karşılamak suretiyle mali destek sağlamıştır. Bağışçılar tarafından finanse edilmelerine rağmen, pek çok STK yeterli finansmana sahip değildir ve faaliyetlerini sonlandırmak durumunda kalmakta veya söz konusu STK personeli, ücret almadan çalışmak durumunda kalmaktadır. GRETA, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin “Avrupa Konseyi üyesi devletlerde STK faaliyetlerine uygulanan yeni kısıtlamalar” hakkındaki 2226 (2018) sayılı Kararına atıfta bulunmaktadır. Bu karar ile, Meclis, Azerbaycan’ı AİHS içtihat hukukuna ve Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonunun (Venedik Komisyonu) tavsiyelerine uygun olarak STK’lere ilişkin mevzuatını değiştirmeye çağırılmaktadır. Bu kararda, Meclis ayrıca tüm üye Devletleri, *diğerlerinin yanı sıra*, STK’lerin özgür ve bağımsız bir şekilde faaliyet göstermesini engelleyen yasaları gözden geçirmeye ve yürürlükten kaldırmaya veya değiştirmeye, söz konusu mevzuatın örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüğü haklarına ilişkin uluslararası insan hakları belgelerine uygun olmasını sağlamaya ve STK’lerin, ayrımcılık veya gereksiz engeller olmaksızın, yerli veya yabancı şeffaf finansman ve diğer kaynakları talep etmelerini, alabilmelerini ve kullanabilmelerini sağlamaya davet etmektedir.

İtalya’da, denizdeki göçmen kurtarma operasyonlarında faaliyetler yürüten STK’lere yönelik Davranış Kurallarının kabul edilmesi, Akdeniz’de faaliyet gösteren STK’lerin arama ve kurtarma operasyonlarının ve destek faaliyetlerinin risk altına girebileceğine dair endişeleri artırmıştır. GRETA, BM’nin Özelde Kadın ve Çocuk olmak üzere İnsan Ticareti üzerine Özel Raportörü tarafından gündeme getirilen, Akdeniz’deki STK’lerin faaliyetlerine getirilen ve kendisinin, göçmenlerin korunması bakımından zararlı

³⁸ IOM, *İhtiyaç Değerlendirmesi: Azerbaycan Cumhuriyetinde İnsan Ticaretiyle Mücadele Tedbirleri* (2016), sayfa 18.

olduğunu ifade ettiği kısıtlamalara dair endişelere atıfta bulunmaktadır.³⁹ Ayrıca GRETA, üye Devletleri ticari ve sivil gemilerin kıyı Devletlerinin limanlarına girmesine izin vermeye ve bu gemilere kurtarma operasyonlarında yardımcı olmaya çağıran Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin 2229 (2018) sayılı Kararına atıfta bulunmaktadır.⁴⁰

Sonuç

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden 10 yıl sonra, GRETA tarafından yürütülen izleme çalışmaları, başta mağdurların ihtiyaçlarına göre uyarlanmış destek tedbirlerinin alınması olmak üzere, insan ticareti mağdurlarının haklarının korunmasına ilişkin, hâlen devam eden ve ciddi boşlukların söz konusu olduğunu göstermektedir.

Aynı zamanda, GRETA tarafından ülke bazında yayımlanan raporlar, Sözleşme standartlarının uygulanmasının zaman içinde ne şekilde iyileştirmelere yol açtığını göstermektedir. GRETA, yasal değişiklikler, politika ve uygulama değişiklikleri yapılmasını ısrarla talep ederek, Avrupa'da insan ticareti mağdurları için bir fark yaratmanın yanı sıra, daha fazla kişinin insan ticaretine maruz kalmasını önlemeyi amaçlamaktadır. GRETA'nın tavsiyeleri ulusal stratejilere ve eylem planlarına yansıtılmakta ve ardından mağdurlar için yeni barınma merkezleri ve hizmetler açılmaktadır.

İnsan ticaretinin geniş kapsamlı zararlı etkileri, Devletlerin insan hakları yükümlülüklerinin tam olarak uygulanmasında ısrarcı olarak bunlara bağlılık göstermesini ve önleyici faaliyetlere daha fazla odaklanmasını gerektirmektedir. Uluslararası kuruluşlar, hükûmetler ve sivil toplum, özel sektörde, insan ticaretine ilişkin farkındalığı ve insan ticaretiyle mücadeledeki sorumlulukları ve rollerine ilişkin farkındalığı artırmalıdır. Bu bağlamda GRETA, ticari hayatla ilgili insan hakları ihlallerini etkili bir şekilde önleyerek ve telafi ederek Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmayı amaçlayan, Bakanlar Komitesinin insan hakları ve ticari hayata dair CM/Rec(2016)3 sayılı Tavsiye Kararına atıfta bulunmaktadır. Tüm çalışanların haklarına saygı duyulması ve hayata geçirilmesi ve en çok risk altında olan sektörlerde emek sömürsünün önlenmesi, insan ticaretinin ortadan kaldırılması bakımından kritik öneme sahiptir. İnsan ticareti, BM "Koru, Saygı Duy ve Telafi Et" Çerçevesi kapsamına girmektedir ve devletler ve özel sektör tarafından gerekli özenin gösterilmesine yönelik net yükümlülükler getirmektedir.

³⁹ BM İnsan Hakları Konseyi, Otuz sekizinci oturum, *BM'nin Özelde Kadın ve Çocuk olmak üzere İnsan Ticareti üzerine Özel Raportörü*, A/HRC/38/45, 14 Mayıs 2018, s. 5-6.

⁴⁰ PACE, Avrupa Konseyi üye Devletlerinin denizde yaşamı korumaya yönelik uluslararası yükümlülüklerine dair 2229 (2018) sayılı Karar.

Bu çeviri, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi arasındaki ortak bir programın fonları kullanılarak hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

TUR

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne üye tüm ülkeler dahil olmak üzere 47 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Bu çeviri Avrupa Birliği ile ortaklaşa finanse edilmiştir

